Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET
GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

BIBLIOTEK · GÖTEBORGS · UNIVERSITETS

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

Martin Koch

Sinnerdalen

I

Bondefolk

Stockholm
Albert Bonniers förlag

Pris 1 kr.

* MARTIN KOCH *

TIMMERDALEN

42(1

MARTIN KOCH

TIMMERDALEN

EN HISTORIA OM KULTUR

Stockholm
Albert Bonniers förlag

Copyright. Albert Bonnier 1913.

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1913

I.

BONDEFOLK

En solvarm arbetsdag har gått till ända, kvällen kommer, tyst och högtidsstilla.

Det mörknar över alla marker, och markerna bära ingenting annat än skog att se. Så långt ögat når ut över dalen brusar mil efter mil det gröna havet av skog, mörkret bor därnere, skuggorna växa upp ur vildjordens djup och gömma i blåa dunkel allt som lever i dalen.

En vind går fram, då böjas topparna motvilligt undan och ljusna under kåren, men gröna böljorna glida åter tillsammans i kvällens sömn, rolöst far över djupen nattsångens mummel, bruset stiger och sjunker i dova toner, samma oro sjunger ständigt detsamma.

Mitt i den mörka dalen ligger ett stålblankt vatten, långsträckt och smalt mellan stränderna; längre bort blänker fram ett annat vatten, bredare och ljusare. Ännu längre bort, halvt gömda av skymningsdunklet och skogarnas massor, ligga andra stilla sjöar, de synas som öppna barnaögon mot kvällhimlen. Det är Sjödalen, som sträcker sig därnere genom ödedjupen framåt — slöjorna som hänga längst där borta mellan himmel och jord, blånande i fjärran med blänkande silver invävt i översta randen, de äro inga lätta skir av silke, de äro berg, storfjäll med snövita hjässor.

Ända till deras fötter går Sjödalen mellan vildskogarna.

Man kan stå på liden här, som sluttar ner mot dalen, och se dit bort tills man inte längre vet vad som hör fjällen till och vad som hör skyarna till. Men det är Jorm, som reser sin trubbiga vitnos framför Rautan, långsträckt och rund som en björnrygg med strimmor av ålderns snö i pälsen. Där bakom stiger Anjesvallen upp med Sarvas och Ålma. I sänkan mellan björnryggen och Anjesvallen ligger Fågeldörrn, som öppnar en gammal vandringsväg för lapparna till Norge.

Om våren gingo de upp i fjällena, tidigt om vintern kommo de ner, renhjordarna kunde vräka fram som en härjande fors, nybyggaren fick se sig om att kunna rädda sin lilla egendom där ute på markerna, när vilda jakten drog fram med ödeläggelse och fördärv.

Det är nu längesedan dess. Lapparna ha trängts undan långt sin kos härifrån.

Mitt på Sjödalslidens branta vägg, från krönet räknat ner till Långsjön, ligger hemmanet Åsen, uthus och häbbren äro strödda kring manbyggnaden, ett tvåvåningshus av omålat timmer, svartbrunt av sommarsol och vinterväder. Några björkar växa vid knuten, solguld ligger i grenar och blad.

Häruppe är ännu nästan full dager i försommarkvällen. Högre upp på klintens krön ligger ett rosenrött skimmer, där skönjas i solröken liksom några mörka punkter mellan berghällarna, mossgråa småstugor i en dunge av halvvuxen ungskog. Det är Åsens säterbodar.

Ljusskimret stiger med kylig skugga i spåren allt högre upp över klintens hjässa, solen sjunker, mot östkanten slocknar himlen så sakta i silvergrått dis.

Storfjällen i väster synas komma närmare och närmare, ju vildare solbranden flammar bakom dem, i tungsint allvar resa de sig allt fastare upp ur jordens värld, från deras toppar fara blixtar av blankt guld mot skylösa rymden.

Över Sjödalens vidder och djup blir skymningen allt tyngre, vattnen synas blanka av stillhet där långt nere i skogsmörkret. På andra sidan Långsjön ligger en gård, Åsens närmaste granne. Därifrån har man flera mil att gå åt samma håll innan man kommer till en människoboning.

I björkarna vid manbyggnaden högt uppe på liden sitter en sommarfågel och sjunger gällt. När han äntligen slutar, märker man som först att hela den vida världen är riktigt tyst. Ingen vind går i löv och gräs, men den som stilla lyssnar kan höra ett nästan tonlöst ljud av bjällra från de lustiga små säterbodarna där uppe på höjden; då driver flickan korna i bås, ett sjungande lockrop gungar ner utför bergbranten till hemgården. Som ett eko från fjärran dalar det ner i tystnadens famn.

På backen mellan Åsens uthus stå två getter, bukstinna och raggiga, bundna vid var sin påle. De lägga huvudena på sned och blänga på varandra, de se sig om med grubblande min, dyngpölen kunna de inte nå på den ena sidan och inte en kärra halvfylld med grönfoder på den andra sidan. Mellan gårdens urgamla timmerväggar är skymningsmörkret sällsamt stilla, luften hålles instängd, fången vid jorden av tunga dunster från fähus, lador och stall.

Plötsligt bräker den ena geten, darrande och hjärtslitande, den andra svarar med lika smältande veka toner. Sedan är allting åter tyst.

Under stugans fönster står en hel rad stora, brandgula blommor, ingen doft ha de att ge — men björkarna dofta! De uppfylla luften runt omkring med sin ande av

ungdom och växande styrka. Från köksfönstret tränger ut en annan fläkt, de ha bakat därinne, lukten av rågbröd breder ut sig, varm och välbehaglig, över hela gården.

En man kommer ut. Han stänger försiktigt dörren efter sig, stannar på kvisten och ser sig om, som om han ville gå in igen. Men han står kvar, han sätter hatten på huvudet och låter sedan handen betänksamt stanna i skägget.

Ja, vad allt har inte hänt därinne i stillheten denna kväll!

Getterna se honom och höja åter ett smärtans rop tillsammans, deras ålderdomliga, långskäggiga huvuden nicka förebrående mot mannen. Han går till dem, lossar deras tjuder och för dem in i stallet, de trippa och trängas kring hans ben med styvsint tramp.

En kvinna kommer ut med fart ur stugan, sätter i väg över backen och snubblar in genom häbbrets låga dörr. Kommer ut igen med mjölsikt och skinka och grynpåse under armen.

Mannen sticker fram bakom lagårdsknuten, av oro far hans näve upp och ner genom skägget.

— Hur går de nu då?

— Bara bra, gå han bara å sköt sitt å håll sej i jesse namn ur vägen!

— Skrik inte, skrik inte, hon kan höra't därinne!

Mannen står ensam kvar på backen. Han är gårdens herre, men han tycker att han går i vägen för sig själv i dag. Det är då också en underlig sak att få ett barn så här på gamla dar; en förstfödd son åt en far, som är över de fyrtio åren och varit barnlöst gift i mer än tjugo år.

Han vänder äntligen ögonen bort från sängkammarfönstret och får benen med sig genom grindhålet och ut på vägen neråt liden.

Daggen har fallit. Kvällen är kylig, gräset vid vägkanten snärjer sig vått kring hans näbbskor. Han trampar tungt, där han går, av oro och ansvar känner han sig gammal vorden. Skuldrorna spännas bredare ut vid tanken på, att nu ska sonens börda fram i livet. Spänstiga, mjuka knän, stor och tung kropp, nacken styv — så ser han ut, där han kliver i väg utför vägen och vänder in på gångstigen genom skogen. Armarna äro krökta av arbete, händerna hänga tunga med fingrarna ohjälpligt kroknade av nyodlingens möda. Ögonen ligga tätt vid näsroten och äro ljusa och hårda som is, munnen är bred och skarpskuren under slätrakad överläpp, hopbiten bistert över hakans bockskägg. Han var en gång i tiden baptist, och kanske var det då han lade sig till med denna fason på skägget.

Han går i svåra funderingar, och ögonbrynen ömsom höjas och dragas samman med täta rynkor medan han stirrar rätt in i himlen, som om han i den skylösa öderymden sökte hjälp.

Det är det här med barnet.

När ett sådant litet liv är fött till världen, måste man vara noga på alla vis, det är en hel del att göra och man måste väl och länge tänka sig för.

Glädjebarn må det kallas, det har nu äntligen kommit. Och en son blev det. Hur sant står det inte skrivet i det

heliga ordet: Barn äro en Herrans gåva, livs frukt är en skänk. —

Det är så. Allt vad Herren säger är sant. Ju äldre en blir, dess mer förstår en av denna sanning. Om också allt annat i världen brister, så står ändå gudsordet fast som hälleberget.

Mannen strök hatten i nacken och log ett tungsint leende mot himlen: tack, Herre! Tänk att du gav mig en son ändå till slut! Tack i evighet, Herre!

Ja, väl må människan mycket tacka sin Gud. Hur skulle man annars kunna bestå en enda dag i möda och farlighet?

Mörkret lever här nere i vildskogen, doften av kåda och barr går som en andning ut av sömntunga grenar, nattsången brusar tung genom mosskyrkans valv mellan hundraåriga pelare. Hur skulle människan ensam kunna reda sig mot dem som bo därinne, fördömda själar och bortjagade onda andar?

Mannen som går utför stigen, ser sig omkring. Han är redan djupt inne i skogen, högt över hans huvud synas tallarnas svarta kronor luta sig tillsammans för att dölja himlavalvet, ännu varsnades nog att ljuset var där ovan.

Men här nere är mörkt. Mannen går och tänker på mycket. Med inga ord skulle han kunna förklara sina funderingar, men han ser så tydligt inom sig allt som far honom i sinnet.

Väl ändå att man inte är synt. En och annan människa får ju gå omkring i denna förbannelsens värld med den bördan att kunna se det som man inte borde se. Man

kan känna igen dem på deras vita, dödsförskrämda ögon. Deras läppar mumla ständigt namnet, som ensamt kan frälsa från allt ont de måste se, Jesus Kristus, Guds enfödde son. — Sådana människor ha ett svårt liv att leva.

Den Gud vill straffa ger han syner. Men det kan nog också hända vem som helst, att man blir fast för att se det som tydligen inte är. Och ser man det inte, så hör man. En människa suckar så tungt bredvid en — men där finns ingen. Man hör dem tala, de byta ord och svara varandra — men där finns ingen. Gud hjälpe den ensamma människan, utan skydd mot de osynliga! Amen.

Mannen går fortare vägen fram, och mörkare blir det, ju längre stigen löper in under hängande valv, mellan kådiga stammarnas pelare i mosskyrkan. Över honom är allting svart av mumlande kronor och gungande massor av grenar. Här och där glimtar fram en liten fläck av himlen, ljus i sommarnatten högt där uppe.

Om nu inte människan hade en Gud att ty sig till, hur gick det då? Det visade just han, prästen i Vanum socken, han var lärd i den skola, som Luther själv en gång inrättade långt borta i utlandet. En gång gick han till gillet i Vanum by, där dansade alla och gåvo sig åt synden. Han frågade, om de inte sågo djävulen? Nej, ingen såg förstås djävulen, tycker någon det. Då fingo de ta på sig prästens galoscher — en och en fingo de sedan se in genom fönstret i gillestugan, och de, som så fått se vad som verkligen var, de gingo genast bort. Där inne voro djävlar av alla slag, de kröpo runt de dansande, de snodde sig omkring paren som ormar, de kröpo uppför deras ben och ringlade sig fast om deras huvuden. — Den prästen såg livet sådant det verkligen var, och manligen stred han för Herrens ära, att djävulen måtte komma på skam och människorna alla varda frälsta.

För dem, som stodo i prästens galoscher, syntes de osynliga vara djävlar. Men för andra, som kunna se, visa de sig som människor, fastän av ett annat slag.

Gud, hjälp oss, hjälp oss! Skogen är mörk och mörkret är tungt och människan, stackare, kraftlös och svag i sin ensamhet.

En orre spelar därinne — något dunkar? En hare, som löper över mossa och lösa stenar? Eller blodet bara, som bultar i örat? Tjuter inte räven, det lät så långt borta? Skriker inte lommen ett dödsbud över sjön därnere? Vem gällde budet? Gud, hjälp oss, hjälp oss!

Ingenting kan höras, tycker man ändå sen man lyssnat en stund — bara näbbskornas fras genom gräset där man går.

Vem vet nu det minsta vilka alla de osynliga äro, alla de underjordiska? Säkert äro de äldre än Gammel-Erik och hela hans anhang i helvetet. Ja, tusentals år äldre rent av. Åtminstone funnos de här i Sjödalen långt innan någon av hemmafolket hade hört talas om den Onde. Så sägs det. Det är kanske på det viset, att fulingarna från avgrundsriket gå för sig och ha sitt att göra enligt Herrens nådiga vilja, medan de osynliga leva för sig och sköta sitt verk. När man nu rätt betänker detta, och när man vet, att här i dalen finnas på sin höjd — ja kanske tjugo människor? — säkert inte mer — måste man då inte varje ögonblick ha Gud för ögonen och Namnet på sina läppar? Jesus Kristus, förbarma dig! Överallt går Gammel-karn med de små svarta andarna och lurar i ondo på våra fattiga själar. Runt omkring oss, i luften, i skogen, i bergen, i jorden leva de osynliga. De synta säga, att luften är så full av de grå gamla, att de trängas omkring människorna, de smyga sig till kroppsvärmen, förstås. Och ibland komma de under stövlarna, när någon levande tar ut steget för hastigt. Då går det illa. —

I en sådan värld är ett barn fött, inte alldeles utan synd heller, det måste som sant är sägas. Arvsynd har det att bära, smuts av orent modersliv klibbar ännu vid dess skinn. Barnaföderskan är ingen riktig kristen, hon måste först återupptagas i församlingen; den lille är en odöpt hedning, hemfallen åt evig fördömelse, innan han renas och föres, tvagen i dopet, till Kristi öppna famn.

Så vet man också, att nyfödda barn få ont av de osynliga, de ha blivit bitna, varma blodet har sugits ur deras små värnlösa kroppar, de ha slagits med lamhet och lyten, de ha bytts bort och i stället ha kommit vanskaplingar med svullna, stora huvuden och ynkeliga kroppar, ingen mat kunde förslå åt sådana, men aldrig i livet orkade de växa och deras blod var alltid kallt. Endast Ordet kan skydda den odöpte i vaggan. Bibeln måste ligga under barnets huvud, elden måste brinna i spisen natt och dag, stål måste läggas i lindan. —

Mannen har gått så många gånger den här stigen, att hans fötter av sig själva finna sig fram. Natten är inte som annars — en vägg av mörker runt omkring — nej, mörkret är vidöppet åt alla håll, det ligger på samma sätt mil efter mil bort igenom bygden, man kan gå därin och vidare in och längre in, timme efter timme, utan att finna en levande kristen människa. Men Herren bevara en för att gå in för långt om natten! Man må vara glad, om man får gå i fred, ensam på gångstigen under tunga grenar. Man må vara glad, om inte ur djupa mörkret ropar en röst, som aldrig borde höras — eller kanske kommer någon? Näbbskor tassa efter en i spåren, näbbskor tassa bredvid en mellan träden, näbbskor tassa framför en, fast man vet hur ensam man är. Kanske möter man en kall och klibbig hand, som far över strupen för att känna hur blodet går varmt i en levande kropp?

Nu öppnar sig skogen i en glänta, mörkret lättar och blir blånande skymningsdunkel. Högst uppe mellan trädtopparna ser man åter himlen, blek och skälvande av ett fjärran ljus i rymden. Ett stycke från stigen uppåt gläntan ligger en stor berghäll, som stiger jordfast upp ur mossa och grus. Det är Brudstolen, i berget där under bo de osynliga, vättarna med vitermor. En man har sett vitran där, hon satt på stenen, klädd till brud. Det var en morgon i solrinningen. Grådagern var kommen i kalla gryningen. Men när solljuset for in mellan röda tallstammarna i skogsgläntan, då smalt bruden undan, blev som en skugga på stenen bara och var borta.

Mannen visste, att stenen fanns där nu, men om natten vågade han inte se däråt. Han förstod nog ändå. Farfar brukade gå dit och tala med vitermor, när det var någon hjälp han ville ha. Å ja, far hade nog varit där han också, fast han aldrig nämnde något om sådana besök. Han var en sträng kristen, far, och med trollen ville han inte befatta sig, sade han. —

Nej, tänkte mannen, det går inte an att leva i fiendskap med det underjordiska gråfolket. Guds ord är starkt, ja det är som hälleberget, och det måste man tro på. Men världen är stor, och Gud måste vara överallt, skogarna i dalen äro milarna vida runt omkring, människorna som bo där äro inte många. Om Gud bara ett ögonblick skulle glömma dem? Eller inte hinna fram, när faran är över den, som går ensam i skogen? — Nej, man ska inte tjäna trollen, inte ge bort sin själ, det ska man inte, men man

ska hålla god grannsämja, det är alltid säkrast, ingenting nyttar det till att komma i ovänskap med den man inte kan se.

Det finns en och annan, som håller sig vän med vättarna i jorden. Ingen kan märka, att de farit illa av sådan sed.

En fick en silversked till skänks, bara för att han gav de osynliga ett fat gröt när de begärde. Fatet blev tomt och skeden låg där i stället för träsleven.

För några år sen fick en bonde på samma väg en ko. Han stod på lagårdsbacken. Då hörde han bredvid sig en röst, ingen såg han, men den främmande sade: vill du byta? Ge mej getterna dina, får du en ko av mej. — Bonden svarte ja, förstås, och knappt var ordet sagt, förrän hans fyra getter på backen voro borta. Han gick in i lagårn, och där stod kon, rödbrokig och grann, en fullkomligt god ko, som levde i många år och gav bra mjölk och välskapade kalvar.

När man ser sådant med sina egna ögon, tänkte mannen, då ska man akta sig för farliga ovänner.

Han var just nere i daldjupet, sjön var inte långt borta, då hörde han, att skogen omkring honom blev levande. Träden andades och mörkret rörde sig. Det var något, som hävde sig upp därinne och närmade sig.

Mannen stannade som en sten i jorden. Han kände som isvatten över hela kroppen, läpparna sökte efter Namnet, men han hörde sin egen röst tala: vitermor — kära vitermor!

Då blev han rädd. När man vet, att man är ensam i storskogen om natten, vill man inte höra något sådant. Han började springa och sprang för kära livet neråt sjön. Den kan inte vara långt borta, tänkte han.

Det var bara skog runt omkring honom, och han tyckte att skogen reste sig upp, höjde sig sakta på rötterna ur mossan. Ingenting hördes, som liknade vanligt ljud, men ändå kände han detta mummel och tummel i luften, detta fasans ljud som blir, när något vidunderligt reser sig upp och kommer — det är här, det lutar sig ner —

Mannen, en gammal, vuxen man, sprang därnere på stigen i daldjupet. Han sprang, så att näversulorna knappt rörde marken, han krökte ryggen under språnget och tog framför sig med händerna — så for han fram ur mörkret och tumlade vettskrämd ner på Långsjöns strand.

Mitt över det stilla, blanka vattnet lyste ett fönster i granngårdens manbyggnad på andra sidan. Över honom stod en liten stjärna i kalla rymden, den var så blek, att den knappt märktes, den flämtade som ett ljus, när det ska slockna.

Och fönstret, som syntes på andra sidan sjön, från människoboning, den enda inom håll, det lyste då så välsignat rart. Mannen stod och såg på det ljuset — och medan han såg, kom han att tänka på sitt ärende. Han skulle ju gå till nyodlingen ett slag, men den låg inte åt detta hållet. Då skulle han ha tagit av därinne i skogen — men det var inte att tänka på. Man fick vara glad, om man bärgade livet, det var Tore-natt, den farligaste av veckans nätter.

En ljusning av fri rymd låg över sjön, bakom honom var något svart, som sträckte sig ända upp mot den ensamma stjärnan. Mannen gick dröjande några steg utmed

stranden, vattnet låg alldeles orörligt, torr fjolårsvass knastrade under hans fötter. När han kommit längst ut på en liten udde, vände han sig hastigt om och såg uppåt liden han kom ifrån. Nu såg han sin egen gård ligga halvvägs på höjden. En liten gulröd ljusprick plirade ner emot honom ur kammarfönstret — därinne var det hon låg med barnet. Så högt uppe — så långt borta — hur ska man komma dit igen?

Det är en liten naken, bävande människosjäl, som står därnere vid Långsjöns strand, vad nytta har den ensamme av sin starka kropp, när själen darrar inför döden? Nio björnar har mannen dödat i sina dar, inför de ilskna grisögonen i en tocken väldig lurver har modet aldrig svikit honom, men suset av nattens okända fasor gör honom ständigt på nytt till ett litet barn.

Man borde inte ha gått ut i kväll, det förstod han nu, men inte tänkte han en smul på förut att det var Tore-natt heller.

Kunde de nu bara skydda barnet hemma? Det var kanske ohjälpligt förlorat?

Ty far och farfar och farfarsfar visste, att barn, som födas på Toredag kunna se de osynliga, de äro liksom närmare sådant ofolk. Torsdagsbarn se allt som är gömt för andras ögon, det är liten glädje med det. Ha de tänkt på den saken därhemma, må tro?

Åter såg mannen dit upp till hemmet — då var där en ny liten ljusprick, som lyste ur stugan. Så visste han, att bästa lampan var tänd i salen, inte för grannas kvinnor, som fingo äta barnsängsgröten hos mor i kammarn. Nej, bästa lampan tändes i salen för de osynliga, där dukades gille för dem, som ingen kunde se. Det var Tore-natt, och det visste folket därhemma.

I all sin gärning måste man noga besinna dagens be-

tydelse. Man borde en sådan här kväll inte ens se ut genom fönstret, där kunde komma så förfärliga syner, att man blev sjuk för livstiden. Än mindre borde man då vara ute och varsnas av Odensögat eller träffas av farande pilar från jägarna i gammalgudens följe.

Inte hade mor själv därhemma kommit att tänka på detta med gillet i salen åt de osynliga, det förstod mannen gott. Men grannas mormor, som var hos henne i denna tid, hon vet mer än andra, det är hennes verk, förstås, att lampan lyser i oeldade storstugan. Hon är klok, Majagumman, hon har hjälpt många — och stjälpt också, hon är alltför kunnig, men det får man inte låtsas om. Son hennes var drinkare förr — då dog en kvinna bort i kyrkbyn. Maja tog sig dit och kom hem igen med brännvin, som hon gav sin son att dricka. Och efter det brännvinet drack han aldrig sådant mer. Han blev tyst och skygg som en förlorad, det sägs, att hon först hällt brännvinet i mun på den döda i kyrkbysgården, sedan tömt det i en flaska och tagit det hem till sonen. — Klok är hon, Fader vår och Välsignelsen kan hon läsa både rätt och bakfram. Hon är lärd på de underjordiska. Prästen, stackarn, vad kan han göra åt dem? Han är bara lärd på djävulen, han. Och nog är den en fuling, men alltför ung i konsten är den Onde gentemot alla de grå skuggor, som vimla i dalens skogar och i människornas närhet. Och man ska då bara inte tänka på Tore-guden och på Gamm'guden själv, han Oden, Jägarn. Gammal är ändå äldst och djävulen kom sent till Sjödalsfolket. —

Mannen står därnere vid stranden och tänker på, att det var han själv, som förut i dag talat hårda ord till grannas mormor, när hon styrde med trollkonst åt barnaföderskan. Ja, Herrens ord är starkt, nog är det så, men man ska därför inte förhäva sig. Fast Herrens ord är ett

välsignat ord — ja! Herrens namn är ju ett kraftens namn —!

Nu vände mannen åter blicken mot skogen, som reste sig framför honom, svart och tung. — Herrens namn är ju ett kraftens starka namn! Det är visst och sant, han borde ha tänkt mera på det, där han löpte som en tok utmed stigen nyss. Hade han nämnt Namnet? Hade han sagt Ordet, som allena kan hjälpa? Jesus Kristus —!

Han stod där och såg på skogen, han gjorde stånd mot nattmörkret som en tröttjagad varg. Gång på gång sade han högt: Jesus Kristus —!

Han kände sig liksom en smula kryare, tyckte han, när han stått så en stund. Han fick näven upp i skägget, ett tungsint leende kom fram i hans bleka ansikte. Hade han nu inte rent av sprungit sig från vettet för dessa gamla hedniska stortroll, Toreguden och Jägarn?

Slikt som de osynliga och ett som annat, det kunde så vara, det är något som i alla fall finns överallt, det kommer man aldrig ifrån. Men de båda andra, det är väl inte stort annat än sådant som folk säger?

Jo, så är det! Bara man ett enda ögonblick glömmer gudsordet, kommer man bort i skrock och skrömt, och innan man vet till sig, är man mitt inne i hedendomens förvillelser, som om man aldrig hört ett ord om den ende sanne Guden och den enfödde Sonen han gav till människornas frälsning.

Nu styrkte mannen sig åter en stund med detta kraftens välsignade namn, Jesus Kristus, sann Gud. Han kände sig tryggare, han vågade åter se bort från mörkret.

Rymden över honom var blekt ljus i natten, luften var kall, stjärnan där uppe blinkade ännu, men där var inte bara en, där funnos flera, ju längre han såg mot himlen, dess fler stjärnor upptäckte han. Han såg dem

och han såg dem inte, de voro så små, så matta, de blinkade fram så plötsligt än här och än där, de voro knappast ljusare än nattrymden.

Men i granngården var ljuset släckt, och det kändes allt bra nog ödsligt nu för mannen att inte se människors verk i närheten. Han behövde ju bara tänka på, att han måste tillbaka genom skogen igen. Det kändes en smula osäkert att inte veta vad som hände bakom hans rygg, när inte grannas köksfönster längre höll ett vaksamt öga efter honom.

Däruppe i hemgården lyste det fortfarande i båda fönstren, och så skulle det göra hela natten, visste han.

Han kisade med ögonen och spejade inåt skogen — där syntes ingenting. Så tog han av sig hatten och läste Fader vår och sedan Herren välsigne oss, och han tog om Välsignelsen en gång till. När det var gjort, satte han på sig hatten och började sakteliga smyga hemåt.

Om bara inte pojken hade varit född på en torsdag! Han får svårt i livet med alla dessa syner han måste se. Han blir en oglad man, om han nu får leva. Men vill det sig väl, kan han bli så mycket mer orädd också. Man ska komma ihåg, när han väl är döpt, att bära honom högt i vädret, så att han kommer över de små jordkryparna. Då måste de sedan i alla tider se upp till honom, och han får makten över dem. —

Inte är det svårt att gå här! Inte alls. Ingenting hörs i skogen, den sover tungt — tungt och tyst. Man ska bara inte låta skrämma sig, man kan ju gå så stilla och varsamt, så stör man ingen och har inte ont gjort.

Far berättade förr i världen om en lustigkurre, som bodde bortom kyrkbyn, neråt ådalen. Han var en torsdagspojke, syner såg han, men aldrig var han rädd. All förborgad kunskap kände han, men lärde aldrig bort den. Han fick en så god död i bössan, så ingen kunde tro't som inte såg'et. Det var något med en orm, som skulle stoppas levande ner i pipan och skjutas ut med ett skott en torsdagsnatt. Allting dog i alla fall, som den karlen sköt efter. Han blev aldrig rädd för någonting, han var högt buren från dopet i kyrkan och ända hem, det var över fyra mil. —

Ja, bara man går så här tyst, så tyst och stilla, så kommer man ju bra fram i mörkret. Skogen sover, ingenting syns och ingenting hörs.

Den där mannen från ådalen var död långt innan far föddes. Men en ohjälpligt klok karl var det. En lappgubbe ville ha ihjäl honom, lappen visste mer än rätt är att veta, men värre var ådalingen. Om natten ställde han en vattså bredvid sängen, sen låg han på lur med bössan. Fram vid midnatt såg han i vattsån bilden av en lappgubbe, som stod och siktade mot honom med sin trollbössa. Då sköt ådalingen ett skott i vattsån, och den natten blev lappgubben död. Man hittade liket, han var skjuten. Och ådalingen hade varit hemma hela natten, det visste man, så han var fri. —

Man ska få se, att det här går bra hela vägen ända hem. Jesus Kristus vare evigt lovad!

Det var heller aldrig värt, att de osynliga försökte sig på den där ådalingen. En gång låg han och brände kol långt bort sin kos till skogs. Om natten vaknade han i kojan, i dörren lät det illa, som när en gris sitter fast. Han upp, förstås, och där satt mycket riktigt en gris i dörrhålet och sparkade och ville in, men så stopp det var, för yxan låg på golvet, och stål kan trollet inte komma över. — En sån en då till att låta illa! tyckte ådalingen och sköt ett skott på grisen för ro skull. Då skrek det i skogen från alla håll ända upp mot fjällen: han har skjuti farmor — han har skjuti farmor!

Och grisen var borta, aldrig fick han något för det.

Om prästen vore lärd på rätta sättet, skulle han kunna göra mycket till gagn och hjälp. Men i stället gör han många gånger tvärs emot vad som efter gammalt skulle vara. Det är nog gott och väl att vara en god kristen, vem är inte det? Men därför behöver en inte förakta klokhet och kunskap. Rätt ska vara rätt, prästen får säga vad han vill, pojken är min och högt ska han bäras från dopet, eftersom det har blivit så illa, att han kommit till världen på en toredag. —

Men då hjälpte det inte, mannen måste stanna, och när han stannade, blev han som nerisad över hela kroppen igen. Och lika mörkt, lika tyst var det. Han kom inte längre. Han visste varför. Han var vid Brudstenen. Läpparna öppnades, men de voro alldeles styva. Ordet ville inte fram. Han frös i hela munnen, kroppen vändes mot Brudstenen i gläntan. Han ville inte dit, men dit gick han. Stenar snubblade han över, grenar och ris brakade under honom. Han ville inte dit, men dit gick han i blindo. Is var över hela hans kropp, han såg inom sig

ett annat ord, nej, han såg det inte, han hörde det, han kände det. Vitermor —! Han ville inte dit, men där stod han nu framför Brudstenen. Och lika mörkt var det, lika tyst i hela den stora, ödsliga sjumilaskogen.

Vad skulle det sägas nu efter gammalt —?

Farfar hade sagt — far hade berättat — nej, far berättade aldrig hur det var. Hur var det? Vitermor —?

Mannen fick ord från någon annan, tyckte han, det talade i hans mun något främmande.

— Vitermor, sade han lågt men mycket tydligt, det var alldeles tyst i hela mörkret. Kära vitermor — som bor i berge — som i berge bor — låt pojken, min pojke, bli stark och stor — och aldrig rädd, men göra rätt — göra rätt och bli — stark och stor, vitermor, som i berge bor —

Han kunde inte mer. Han hörde själv att det han talade lät som vers, och den tanken skakade upp honom med en ny förfäran. Han skrek till så gällt, att hela skogen tvärvaknade i en rysning. Hans fasas skrik genljöd i varje vrå, ända upp över liden, ekot steg ut och bar ropet runt i natten.

Men mannen löpte vilt därifrån, han sprang genom ris och snår, över tuvor och stenar, kom på stigen igen och for med virvlande fötter som en vintervarg uppåt liden, ryggen kutade, armarna slogo i luften, och sprang gjorde han — sprang — sprang. —

Hemma i stugan hade grannas kvinnor varit hos barnaföderskan med vitgröt i målade helgdagsbyttor efter gammal sed. Sedan hade ett gott gille dukats i salen, där lampan tändes, men ingen eld i spisen. Dörren stängdes, ingen fick gå dit. Det talades icke mycket om mannen, som var utomhus ännu, men alla tänkte på faran. De sökte sig i säng dock så småningom bäst de kunde i köket, på golvet och på bänkarna, ganska många voro de, mormor läste tyst en hel hop, som ingen ville höra, snart sovo de.

Fram på natten sköts dörren upp och mannen tassade in. Där var mörkare än ute, men han var äntligen bland kristna människor. Han kände knappast att han levde, så förstörd var han, men han trevade sig skälvande fram över dem som sovo på golvet. Kammardörren stod på glänt, ljusspringan fröjdade hans ögon, han såg ingenting annat för sig.

Han kom dit, fick upp dörren, trängde sig in och stängde efter sig väl.

Hustrun hade domnat av, men spratt klarvaken upp, när dörren gick. Hon såg mannen, hon försökte resa sig, men orkade inte.

— Stilla, sade han, stilla bara!

Han hade inte många ord, styv och stel i kropp och själ som han alltid var. För resten syntes det nog vad han råkat ut för nu, det förstod hon av sig själv.

— Att du skulle gå ut så där då! viskade hon och strök tafatt hans hand, han satt på sängkanten bredvid henne.

Bägges ansikten voro lika bleka, bägge voro lika upprörda, hans blick var vild och förvirrad, munnen darrade över bockskägget.

Mot det grova, gulbruna lakanet syntes hennes kärva, redan fårade ansikte så underligt vitt, så blodlöst under solbrännan i skinnet.

Bredvid sängen hängde ett stort tråg, med rep fästat vid det låga taket. Tråget var vagga med kuddar och småkläder i, men barnet var inte där.

Under täcket låg ett oformligt bylte på kvinnans arm, längst därinne sussade det spädaste nya liv.

Mannen öppnade byltet och såg — tårarna runno utför hans knotiga ansikte. Så lade han försiktigt igen småkläderna, och hans hand kom liksom tillfälligtvis att fara över hustruns kind. Ett strävt leende gick som en aning över hennes läppar. Inga ord sades.

Han lutade sig fram över vaggan, trevade bland kuddarna och tog fram Bibeln, som han lade till rätta över sina knän, där han satt hos hustrun. Han slog upp Davids psalmer och läste de ord, som farit honom i minnet förut under kvällen:

— Si, barn äro en Herrans gåfwa, och lifs frukt är en skänck. Lika som skott uti en starck mans hand, så äro ock the unge dränger.

Men hustrun sade:

— Barn äro en Herrens gåva, om man ock får vänta länge. Läs nu Davids sjätte psalm, eftersom du har Boken framme. De ä i alla fall den vi behöver.

Mannen bläddrade sig till rätta och läste med sjungande predikoröst:

— En Bönepsalm, uti hwilken David med suckan och tårar bekänner sina många synder, med hwilka han Gud så högeligen förtörnat hafwer, vers två. Sedan flyr han till Guds innerliga barmhertighet om miskund och nåde, vers tre. Frögdar sig emot sina fiendar, som sade honom wara öfwergifwen af Gudi, vers nio. Och utlofwar sanskyldig bättring, vers elfva. — En Psalm Davids, til at föresjunga på otta stränger. Ack Herre! straffa mig icke i tine wrede, och näps mig icke i tine grymhet. Herre, war mig nådelig, ty jag är swag: hela mig, Herre, ty mine ben äro förskräckte. Och min själ är swårliga förskräckt: ack Herre, huru länge? — Wändt tig, Herre, och undsätt mina själ: hjelp mig för tina mildhet skul. Ty i döden täncker man intet på tig: ho wil tacka tig i helwete? — Jag är så trött af suckande: jag gjör mina säng flytande i hela nattene;

och wäter mitt lägre med mina tårar. Mitt ansikte är förfallet af sorg, och är gammalt wordet: ty jag warder trängd på alla sidor. —

Tårarna flödade över hela hans ansikte, han knöt näven mot fönstret och natten därutanför, när han fortsatte:

— Wiker ifrå mig alle ogjerningsmän, ty Herren hörer min gråt. Herren hörer mina bön; mina bön anammar Herren. Alle mine fiender komme på skam, och förskräckes swårliga; wände sig tilbaka och komme på skam hasteliga.

Med darrande händer lade han tillsammans den dyrbara boken och sade:

— Gud har inte glömt oss ändå!

Hustrun svarade honom och sade:

— Hans ord står fast, de ä bara att lita på Honom.

Sammalunda ock mannen:

— Fast, ja! De ä som hårda berge! Pris å tack å lov!

Det kändes varmt och gott och tryggt därinne. Kammaren var liten, lågt var det till taket, men där var rent och fint. Den användes bara till att ligga sjuk i eller att

dö i. Luften där inne var tung och kvav, men för de båda människorna kändes den bara varm och trivsam. Där var en instängd lukt av många gamla kvinnor och av ett nyfött barn, men det var ändå för dem ingenting annat än hemmet, de ärvt efter många släktens arbete, och i dag hade där kommit en ny ättling, en ny länk i kedjan från forna tider.

Mannen rätade upp ryggen och såg sig omkring i kammaren. Tapeterna på väggarna hade han själv satt upp. Det var när han för över tjugu år sedan tog sin kvinna till sig vid Mikaëli tid om hösten. Vid julen stod deras bröllop.

Över dörren, låg och snedvriden, stod skrivet med gammaldags snirklade bokstäver en hel del, som inte så noga kunde läsas i första ögonkastet. Han visste vad där stod, och hustrun visste det också, de hade många gånger läst det tillsammans, medan de gingo i barnlös väntan under långa, långa år. Det var stora bokstäver och siffror i flera rader. Överst och längst till vänster, tätt under taklisten, stodo tecknen O B J 1634. Sedan fortsatte raden: B E J 1636 — K E O 1659 — A D O 1663 —.

Hela raden ända ut, och nästa rad och raden därunder, såg ut på samma sätt, bokstäver och årtal. Bokstäverna betecknade namnen på dem, som blivit födda i denna kammare, de hade brukat jorden och lämnat den till ett gott arv att väl vårdas av kommande släkten.

Ända till L O D 1729 voro namnen målade med samma stil, det hade alltsamman blivit gjort av målaren det året efter märkena i gamla Bibeln. Sedan var ättetavlan fortsatt så gott man kunnat utan målares konst. Sneda, nästan oläsliga bokstäver följde ända till sista namnet i nedersta raden: J P A/23 septembris 1842.

Det var Johan Peter Andersson, eller Jon som han hette, mannen själv, som satt på sängkanten nu hos hustrun och läste de gamla namnen. Hon lät också ögonen makt-

lösa glida däröver, denna stund gav henne glädje för hela livet. Redan i morgon dag skulle med kimrök och lim skrivas dit ett nytt namn i outplånliga tecken: B J A/3 juni 1887, som i evighet skulle betyda, att den dagen, den svåra dagen, föddes till uråldriga ättens bestånd Bernt Johan Andersson.

Bernt skulle han heta efter en namnkänd storkarl, som i livet gjort hustruns släkt hedrad vida omkring.

Den späde namntagaren krystade inne i byltet, det hördes några ynkeliga pip, modern förde honom till rätta vid svällande bröst.

— Minns du, sade kvinnan, att jag fick ett brännsår på högra armen i vintras?

Mannen mindes mycket väl, det var mellan Sankt Knut och Sankt Henrik, medan hustrun gick i den farliga mellersta månaden. Han kände åter något inom sig vackla och skälva inför det okända — hustrun vek undan lindan och tog fram barnets högra arm, liten, knubbig, skinande röd. Utan att säga något for hon med tummen över ett tydligt ärr på barnets arm, strax ovanför armbågen, det var efter ett brännsår.

Mannen och kvinnan sågo tysta på varandra, deras blickar blevo underligt skygga och vändes bort.

Det ljusnade därute, morgonens kalla gryningsdager började komma.

— Nu borde man nog efter gammal sed ha lagt en silverslant i lindan, sade mannen sakta. Han ville ogärna tala om sådant, som inte anstod kristna människor att göra.

Hustrun teg och tummade förläget på lindan — där var en liten fläck, rund och hård.

— Har du redan —?

— Du kan väl förstå, att ja ville allt skulle göras riktit, så att de ble säkert.

— Ja, en kan ju aldri veta.

— Gammal-Maja ville de. Inte vet ja om de ä rätt. Hon gjorde så mycke, hon. Ja ble rakt förskrämd te slut.

Så fick nu mannen veta, hur väl barnet var skyddat.

Först hade grannas mormor låtsats slänga in det i elden. Hade det varit en bortbyting, skulle den osynliga modern i förskräckelsen ha ryckt det till sig och givit rätta barnet tillbaka. Men det var inte bortbytt, Gud vare äran.

Sedan hade man badat den nyfödde. Vattnet hade ju länge stått undangömt i köket, för att man skulle ha det till hands och slippa ta färskt. Men det skulle vara så mycket till. En kniv lades i baljan, stål måste det vara. Modrens vigselring hade ock en särskild kraft, grädd-kannan av gammalt silver kom även med, ärvt skulle det vara, nu hade barnet fått det och skulle nog behålla det. En silverslant i badvattnet skulle ge honom pengar i livet, en färsk äggula skulle ge honom gott utseende.

Tre gånger blev den lille badad, sedan trugades tre droppar av vattnet i hans mun.

I samma vatten fick därefter modern tvätta sig, för att de gula fläckarna i ansiktet skulle gå bort, så att hon — men det gjorde ju detsamma, förstås.

När detta var gjort, hade grannas mormor stuckit en eldbrand i vattnet för att rena det och sedan hällt det i ett par flaskor, det skulle gömmas som medicin mot sjukdomar och utslag.

Sedan hade barnet vägts, och ytterligare skulle det vägas tre torsdagar å rad för att växa fort. Det höll nio och ett halvt skålpund, som var bra nog mycket.

I gossens linda skulle vara fruntimmerskläder för att han skulle bli lätt gift en gång. I vaggan låg saxen och en bit flinta och en liten påse med många saker i, som grannas mormor gjort i ordning, där var krut och vitlök och mycket annat.

När det hade varit som mörkast ute, hade gumman hällt ut krut på kökströskeln och tänt på för att hålla de onda borta.

Allt var gjort som det efter gammalt skulle göras och mer än någon hört talas om förr, tyckte man. Mot jordens hedniska makter var barnet skyddat. Om nu också Herren Gud så visst ville bevara det mot den onde djävulen och hans illsluga frestelser i livet.

Hustrun hade talat sig trött. Hon svepte in den lille i byltet igen, fick honom med mannens hjälp till rätta i vaggan, sedan Bibeln lagts på sin plats under den odöptes huvud.

Sent omsider domnade kvinnan bort i sömn, där hon låg uttröttad av den stora dagens vedermöda. Hennes

hand hade stannat i mannens näve, han satt fortfarande kvar på sängkanten, sömnlös, tung till sinnet; men i hjärtat kände han ändå fröjd.

Därute såg han dagen bli allt ljusare. En vindfläkt rörde björkarnas sömniga grenar utanför fönstret, löven glittrade av dagg. Himlen var klar, ett solrött skimmer spred sig högt uppe bland lätta morgonskyar. Gälla, pärlande fågeldrillar trängde in i den högtidliga tystnaden.

I köket suckade en kvinna i sömnen. Nog var det väl barnlösa granngårdshustrun, kunde höras, stackare hon! tänkte Jon.

Han böjde sig lyssnande fram mot dörren till salen. Ingenting särskilt var att märka. Genom den breda springan vid tröskeln såg han ljusskenet från helgdagslampan, som brann därinne ännu, medan de osynliga höllo sitt ljudlösa barnsängsgille.

Morgon var kommen med susande sommarvind. Solglädjen stod i högan sky, svalorna foro på vinande vingar, flygfäna surrade mellan gräs och strå, alla marker utbredde med fröjd sina fagra rikedomar.

Över Åsens gårdsbacke var som en tjock molnstod av pladder och prat, det gick ut genom grindhålet och följde vägen neråt dalen. Ändå var det bara tre kvinnor, som gingo där fram, och den ena av dem hade ändå ingen talröst kvar, så gammal var hon.

Där vägen slank ner i stupet och kom undan i småskogen, mötte kvinnorna mannen Jon, bonden på Åsen. Han kom uppåt på hemväg, och mötet gick inte för sig utan mycket väderprat. Gammal-Maja, grannas mormor, som inte kunde tala utan bara puttra och fräsa, hon stod stilla framför mannen och såg med rinnande ögon mot jorden. Hon hörde inte vad de andra sade, men mitt i allt fick hon fram ett ord, så att det klack till i Jon:

— Se till att pojken kommer kvickt te prästen! sade hon.

Och sen gingo de neråt stigen, de tre kvinnorna, Gammal-Maja sist i raden. Hennes hår hängde ner under halsduken, som vissna, smutsgråa strån, fast rött hade det en gång varit, det syntes nog. Hon var bred och tung i höfterna, ryggen var krumböjd av värk, så att hon hävde sig mot käppen, där hon stackot och styv följde efter de sina.

När mannen kom till sitt, stannade han i grindhålet och vände sig om — men ingen syntes, borta voro de. Då spottade han tre gånger efter dem och tänkte: rött hår å tallskog växer allri på go jord. De där brännvine hon gav son sin att dricka, de va alltför starkt för en kristen människa, de tog bort själen ock, så kunni hon än må vara annars, men de kommer inge gott ur en röhåri, de må en veta. —

Inte var han rödhårig själv inte, men bra nära, fast nu började det redan komma grått i raggen. Blicken var ljus och hård, ögonen hopträngda vid näsroten, munnen så fast sammanbiten i hela sin bredd, att rynkorna grävdes djupa från näsvingarna ner i borstiga skägget. Händerna höll han nere i byxfickorna — vida mollskinnsbyxor, styvnade nära till läder och blanka av nötning, insnörda i näbbskor av näver. Vadmalsvästen var uppknäppt över blåskjortan, som stramade kring halsen; brun och fårad var han i skinnet, i vardera öronsnibben hängde en smal silverring, och inne i örat satt en liten gulvit hårtofs.

Hatten sköt han i nacken, pannan var blank av svett i solgasset. Han kände sig ohågad, alldeles som dagen efter ett svårt rus; nattens galenskaper pinade honom med dunkla minnen.

Det var säkert Gammal-Majas fel alltsammans. Där hade hon tassat strumpfota omkring i stugan och haft sitt för sig, så att man blev hjärtängslig och bortkommen alldeles. Det hade ändå varit så hårda saker att tänka på, när mor med vånda födde barnet. Var det likt något, att en sådan käringfuling skulle gå hela dagen och aftonen och skrämma upp folk, så att man blev alldeles som velig i mörkningen? Mor fick dålig ro på så vis, och barnet är dock i Herrens beskydd. En kristen människa går inte

rätta vägar, när hon far med gammaldags trolldom, nog är det en säker sak.

Men att pojken skulle till prästen redan i morgon dag, det behövde man inte Gammal-Majas ord för att förstå. När man bor så här långt ute i obygderna ska man inte krångla med dopet, baptisterna må säga vad det sen må vara, en hedning är inte säker för allt ont som finns.

Det är en ljus och solig tanke i alla fall att ha ett levande barn! Livsfrukt ger Herren i lön, tänk, gården ska ägas av Bernt! Det är ju som om Jon skulle leva själv efter döden — och far och farfar och farfarsfar — alla de gamla leva än, deras blod har inte slocknat, det har gått med samma livsvärme från far till son i hundratals år, och ännu lever det!

Och gården — och jorden — och skogen är ännu deras!

Ja, när Jon tänkte på skogen, vände han blicken mörkare neråt dalen. Det var inte alldeles sant. Skogen därnere från Långsjöns strand och dalgången framåt, nära en halv mil, den var liksom inte gårdens längre. Ett bolag från kustlandet hade köpt sig rätt att hugga timmer där, Jon hade inte kommando själv över den marken.

Det otyget gjordes för många år sedan. Men kontraktet skrevs på femtio år, och det är inte halvgånget ännu. Tvi för det kontraktet! Annars hade Lill-Bernt blivit hela gårdens ägande bonde. —

Det är ett annat liv i markerna nu, när ljuset strömmar ner över dem från höjden! Skogarna ligga som ett enda brusande hav därnere så långt man ser åt alla håll, ljusa och mörka vågor jaga varandra över de svartgröna djupen, böljande tungt för morgonvind. Längst bort slår skogshavet med gungande svall mot fjällen, ouppnåeliga vila de vita snövidderna tätt under himmelens skyar, orubbligt fast står den väldiga strandvallen i blånande fjärran.

Småsjöarna glittra och blänka nere i skogsdjupet. I dagens ljus synas gröna fläckar utmed stränderna, där ängar och gärden tagits upp. En varm doft av barr och kåda höjer sig med solvinden, svalorna fara i allt vidare kretsar ut i fria rymden över dalvidderna. Hemma igen, bli de undan bland takstockar och gaveltimmer i grå uthusbyggnader på Åsens gård.

Runtomkring den inhägnade backen mellan fähus och häbbren ligga åkerlapparna strödda bland berghällarna. Somliga bära redan högt böljande gräs, andra skimra i fagraste grönska av vårsäd, några äro svartgråa av bara torra myllan. Somliga gärden luta så tvärbrant utmed berget, att de se ut som om de hängde fritt, andra gå i rundade vågor över berggrunden, andra smyga sig in i alla vinklar och vrår; små, små lappar av jord äro de allra flesta. Vid alla dikeskanter har gräset störtat upp i frodiga massor, högt över den saftiga grönskan höja sig flockar av ängsblommor, vita och blåa och skinande gula.

Inne på backen är allting nertrampat, en smula vissnad grönska gömmes i grus och jord, några stenknallar skjuta fram här och var med torraste mossa i varenda spricka.

Mellan fähuset och ladan stå de båda getterna åter tjudrade. Det är åter lika hopplöst för dem att nå gödselpölen på den ena sidan och vagnen med grönfoder på den andra. Men de blänga så ondskefullt och mala kräset sitt bete med långskäggiga käftar.

Ur låga timmerväggar runt omkring ångar en bofast doft av ålderdom och gammal, gammal mogen säd och mjölk och kreatur och mylla.

Högst uppe på liden står ungskogen vackert grön. Småbodarna synas knappt däruppe på höjden, där ligger nog en liten rök över taken, jo, jäntan har allt händerna fulla med göra nu, när lillpigan måste vara på hemgården över dessa dagar.

Ja, ett annat liv är i alla marker vid dagens kära ljus. Allt rör sig och andas och lever i spelande vind. Det stiger som en sång ur jorden, växande broddens sång, det susar som strängalek i vida rymder, där solguld strömmar från molndis i himmelens blå; det brusar som böljegång mot hårda stränder därnere i daldjupets skogar — och storfjällen stiga mot höjden som tunga, mäktiga psalmer, ja som änglaskarors hymner vid den Eviges tron.

I grindhålet vid Åsens gård står bonden Jon, och hans panna är blank av svett i solgasset. Vadmalsvästen är nog varm, fast den är uppknäppt, blåskjortan stramar om halsen, och händerna har han grävt ner i byxfickorna, så att fryser gör han inte. Men herre Gud, vad han är glad i sitt hjärta! Den tanken har kommit för honom igen så svindlande stor, att han har ju ändå fått ett barn, en son, en liten man, som ska bli bonde på Åsen! Gården ska han äga, och jorden ska han bruka, och när Jon sover gammalfolkets sömn i jorden invid kyrkan långt borta härifrån — då ska Bernt göra samma gärning som Jon har gjort, samma gärning som

alla de gamla gjorde, när de plöjde och sådde och skuro sin säd i Herrans namn.

Skogen därnere, där bolagsfolket avverkat, ja de komma nog igen fler gånger för att kapa och hugga, den får Bernt ta igen, när de femtio åren ha gått.

Tänkte Jon.

Han spottade i backen och strök sitt skägg, och han kände lukten av kaffe från stugan. Då gick han för att få vad han skulle ha, sedan han äntligen varit nere och sett till ställningen vid sin utdikade nyodling.

Och han grinade förnöjt i sitt raggiga skägg, när han kisade mot kammarfönstret — därinne bakom de vita gardinerna ligger hon nu, mor, och tar igen sig.

Ja, Herre Gud, vad det går underligt till här i världen!

Tiden går så stilla, att det knappast märks.

Dagarna glida bort, månaderna gå undan, den ena efter den andra, det växer upp en storm av brandgult och guldrött i löv och gräs, det växer upp en storm av svart i rullande skyar, regnet viner, björkarna bli nakna, marken ligger fattig och rinnande våt, skogarna mörkna.

Sedan kommer det vita ner, fjällen skymta som blygråa skuggor bakom snöfallet, ty snön faller och faller, mera snö faller, allt blir snö så långt man ser.

Då går man där i allt detta vita och tycker, att det ska aldrig ta slut, ty så har det alltid varit, man minns inte annat.

Men det frusna mjuknar, det börjar tina, det sjunker undan, och medan man går där och undrar vart det tar vägen, ser man en vacker dag, att det helt enkelt har kommit fram en blomma på barmarken. Den blomman tar man med sig, man visar fram den och tycker att den är alldeles märkvärdig. Medan man så går och letar efter andra märkvärdiga saker, växer det upp en storm av grönt överallt, våren kommer, solen kommer, gräset ser ut som om det aldrig hade varit borta, det bara står där helt lugnt igen, och flickan som bor i björken hon klär sig till brud.

En gud har gått fram i den nakna, frysande världen.

Sommaren går och tiden glider bort så stilla. Färgspelet växlar på ytan, men tingens hårda grund står fast —

omärkligt skiftar dock även den, ibland ser man det, ett tak måste lagas, ett träd stupar, en sten faller sönder förvittrad och skärvorna spridas, smulorna sköljas bort, allt föres undan i den eviga strömmen, det som lätt är går med hast, det tyngre följer efter mera långsamt.

Man blir äldre.

När luften kännes hård av köld, som fruset glas, då klär man sig i fårskinnspäls, men en dag blir man svettig över ryggen i bleka solstrimlet — en annan dag ser man gumman klädd i tunna kattunsblusen, och hon ser varm ut ändå, och man varsnar, att åter är det grönt uppåt liden.

Ett nytt år har glidit fram över dalen.

Bernt har blivit avvand, Bernt har fått en tand, Bernt pratar, Bernt kan gå, Bernt har sagt ett fult ord, kan någon människa begripa var han lärt sig det? Det kommer en ny drängpojke.

Tiden går så stilla, att det knappast märks.

Skogen har fått ett rötsår. Här uppifrån ser det ut som en liten kal fläck mellan sjöarna, alldeles som när malen varit i pälsen, men fläcken är bra stor, och otäckt ser det ut, när man kommit dit. Bara stubbarna stå kvar efter träden, allt är nerhugget från roten och bortfört, man kan se från stranden av det ena vattnet bort till det andra, och däremellan är marken rödbränd av torka. Ett otäckt sår.

Det är i Vanumböndernas skog, som sjukdomen så far fram. De sålde alltsammans till bolaget, hela byn, gårdar, jord och skogar. Nu ligga stugorna öde, ingen bor där, dörrar och fönster äro igenspikade, tallskog växer på gärdena.

Jon på Åsen visste inte vad detta var för en tid, så hade det aldrig varit förr. En vinter, när Bernt var fyra år, körde Jon timmer åt bolagsfolket, som avverkade i grannas skogar. De kapade måttligt, ingenting annat än stortimmer föll och överåriga stammar, men fult såg det ut ändå, där de dragit fram, god gärning kunde det aldrig kallas. Det var inte heller bästa folket, som låg så där som löss och åt på skogen med sågar och bilor. Brännvinet stank långa vägar ur kojorna de bodde i tillsammans med dragarna, det var synd och skam att se djuren, en häst är dock för god att leva med i sådant svineri.

Och vilken massa människor, som fick sina vägar åt Sjödalen! Hur kunde de resa så långt från de sina och lämna ett sådant tomrum efter sig där de kommo ifrån — hundratals människor!

När Adam i paradiset hade fått sin första hustru — Lucia hette hon — då upptäckte Gud ett fel i hennes skapnad, hon var löpsk som alla de andra djuren, det måste ändras i tid, innan ungarna hennes började kräla över varandra och förhärja hela den skapade världen. — Lucia drevs ut ur paradiset och fick ta bo i ett hål i jorden, från henne komma alla de underjordiska och därför äro de så många. Men åt Adam skapades sedan Eva, och Gud förkränkte hennes kropp, så att hon inte skulle ha den olägenheten att få för många barn.

Kostar veta, om inte Eva ändå blev en smula löpsk hon ock? Så många människor som det måste finnas nu på jorden. Och alla ska de äta. Ända hit upp till obygderna ta de sig fram för att få arbete och mat.

Ja, nog ge skogarna pengar, men fula pengar, de bränna i händerna.

Ingen människa kunde behålla dem, inte Jon på Åsen heller, glädje gåvo de i alla fall inte åt någon.

Jordens rikedomar äro bättre. Och det finns ju jord bland bergena här, kalkmylla, den bästa man kan önska sig. Neråt landet är det sämre, där myrarna breda ut sig, men här skulle ingen syndigt klaga! Varför envisas då folk att föröda all mark till ingen nytta?

Bolagets klingande pengar ligga så nära att få, det vore dumt att inte ta vad som bjuds, men är det inte orätt ändå att så trotsa vår Herres tydliga vilja?

•

Grannas gård hette Sjötorpet, eftersom det låg nere vid sjön, det var ett ganska nytt ställe, vad mannen hette gör detsamma. Han sålde hela sitt hemman åt bolaget, men tog jorden på arrende. Det var ynkligt att se honom fråga andra om lov, när något nytt skulle göras. Han var inte bonde längre.

Gammal-Maja låg till sängs på kammaren i Sjötorpet. Hon var inte sjuk, hon var bara gammal och måste matas för att kunna leva. Det var en allvarlig syn att se henne. Knäna voro böjda upp under lapptäcket och hårda som sten av värk, armarna hade vissnat, händerna hade dött. Av ögonen syntes endast två mörka hålor med något som rörde sig i botten. Ansiktet var grått, näsan stack fram så lång och vass över hakan, skinnet låg som smetat fast vid alla knotor och ben. Hon hörde inte och såg inte och kunde knappast tala, men levde gjorde hon. Och ibland frågade hon, varför inte bonden dikade? Hon frågade, varför han inte tog bort småskogen, som gick upp i nyodlingen, så att hela gärdet växte igen? Hon frågade,

varför han inte rustade i ordning uthusen, såg han inte att de behövde tillsyn?

Sjötorparn svarade inte på sådana frågor, men han blev ängslig när han hörde henne.

Jon på Åsen satt inne i lillkammarn hos henne en gång, lodklockan i köket surrade just sju slag på kvällen. Då frågade hon honom, om inte han heller var bonde längre? — Nog var han väl det, tyckte han. — Akta dej, Jon, sade mormorsgumman, jorden ä farli, du skulle ha givi lösen åt gråfolke, innan du byggde, men de gjorde du inte. —

Och Jon undrade som de andra hur i Guds namn hon kunde veta vad som hände där ute omkring i markerna. Att Sjötorparn inte fick och inte gitta sköta jorden längre, och att Jon byggt en ny bod åt sig nere vid Långsjön — vem talade om allt för gumman, som varken kunde höra eller se eller röra sig själv?

Att Jon inte lagt en silverslant i grunden som tomtlösen åt vitran, det kunde dock ingen veta mer än han, om allt gick rätt till. Sådana saker brukar man helst vilja behålla för sig själv.

Hon låg i sängen i lillkammarn tills hon blev liten i kroppen som ett barn, hon stelnade fast i alla leder, hakan sjönk ner så att munnen gapade, ingenting rörde sig längre i botten på de djupa ögonhålorna. Men hon levde ändå. Halvmörkt var det omkring henne därinne under låga taket, mörkare var det bakom den skrynkliga pannan och bakom ögonen, som slocknat av ålderdom. Visste hon något mer än andra vad de nya tiderna där ute i världen skulle ge, så teg hon stilla med sin hemliga kunskap.

När Bernt var fem år gammal, ville bolaget köpa gården av Jon. Nej, Gud Fader i himmelen bevare mig väl! svarade Jon och blev så rädd, att han inte fort nog kom bort från bolagskarlen.

Han stod om kvällen på sin ägande farstukvist och kände ännu en skälvning i hela kroppen vid tanken på, att nu var det hans tur. Det var höst och tidig skymning.

Han såg det fula rötsåret i skogen mellan sjöarna längst bort under fjällväggen. Det var som om marken träffats av en förbannelse. Den kalhuggna, rödbrända skamfläcken därborta hade kommit för Vanumböndernas skull. I alla tider hade ofärd följt det folket. Vid deras dansgillen var djävulen med i leken, och alla onda andar krälade som ormar i stugorna. Inte ens storprästen, som var lärd i Wittenberg, kunde driva bort dem, men han visade folk hur där såg ut, och sedan skyddes Vanumbyn av alla kristna.

Allting gick galet i Vanum. Det var stäv i trakten att säga till den, som kommit illa ut: jaså, du ä därifrån —! Och då visste man.

Så sant gick inte förbannelsen igen sedan hundrade år — de hade ihjäl troll-lapparna, som nog kunde vara rättvist, men bra var det inte.

Det var före farfars tid. En skock lappar for fram i vildhet, ingen ärlig människa var säker till liv och lem, lapparnas trollskott och onda ögon vågade ingen stå emot. Strykarna tiggde och till slut bara togo de av bönderna vad de ville ha. Då skrev Vanumfolket till kungen i Stockholm och bad om lov att få ha ihjäl det hedniska följet. Och kungen gav sitt löfte.

Vanumbönderna togo mod till sig, fångade in lapparna, bundo dem och klubbade ihjäl dem med yxhammare, stål måste det vara, men ingen ville att det onda blodet skulle rinna.

Fastän de ändå hade kungens löfte, så var det nog inte rätt att göra så. Man ska inte dräpa, det är en så stor sanning, att den som blir mördad får rätt, vore han också den värsta syndare. Därav kommer en sådan vildhet i ögonen på den människa, som av människor dödas, att ingen tål att se det.

Den som var svårast att få slut på av de där lapparna var en ung flicka. Hon segnade på knä under vinande yxor, som klubbade ner henne; slag på slag kom farande tungt så tätt som bönderna kunde tränga sig på henne, trollet. Hon levde i det längsta. Hon bara vildstirrade rätt fram, när hon kröp ihop på marken som ett djur — men så sjönk hon ner, hon också. Liv var det i henne än, klubborna dunkade och slogo. När hon äntligen låg alldeles stilla på gräset, sade hon så tydligt att alla kunde höra det runt omkring: ni ska inte heller få leva — —. En bonde krossade hennes syndiga mun, så blev inte mer sagt.

Men länge dröjde det inte, förrän de vuxna dogo i byn, allesammans, undan för undan, de rakt som vissnade och föllo bort. Och platsen, där gärningen skedde, bar aldrig mer gräs eller växande liv; skogen, som lappflickan stirrat på i döden, den torkade ner och kunde aldrig mera växa. Den står likadan ännu i dag. En skamfläck, en hop nakna, förkolnade svarta stammar bara.

I hundrade år har den förbannelsen levat och lever nog ännu. Nya rötsår slå upp i Vanumböndernas skog, smittan sprider sig därifrån runt omkring till alla andra.

Jon på Åsen står på sin ägande farstukvist i mörka höstkvällen och känner en skälvning i hela kroppen vid tanken på, att nu är det hans tur att strida mot förbannelsen, som går över hela världen i denna underliga tid.

Då kommer en ung man genom grindhålet fram emot honom. En halvbonde, klädd i vadmalskläder, rödlett i hyn och med vackra rödaktiga mustascher. Det är bolagskarlen, inspektor Johanson, som vill köpa gården.

— Nå, Jon, säger han, ska vi inte göra affär nu i alla fall?

Bonden bara skakar på huvudet.

— Tyckte han att femtitusen va för lite? Säjer ja hundratusen, tar han nog emot å tackar till!

— Bernt ska ha gården efter mej.

— Jaså, Bernt. Vore ja som han, så tog ja lika gärna en stor slant. Kan man inte få hälsa på den där lille gynnaren, som blir så rik en gång? Vi kunde väl ändå stiga in å resonera?

— De lönar inte.

— Naturligtvis säljer Jon gården. Ingen människa vill väl leva i den här obygden, bara man slipper. Men ni bönder vill ha så hutlöst betalt för skräpet. Om jag bjöd tvåhundratusen riksdaler kontant, i hårda pengar här i näven, skulle Jon säja nej då också, kanske?

— Bernt ska ha gården efter mej, lät Jon på samma sätt, hårdare i rösten. Vill han sälja den, så får han väl de. Men ja säljer inte!

— Vi får väl si!

Men Jon vände sig om, gick in till sitt och slog dörren igen mitt för näsan på bolagskarlen.

Så att Jon på Åsen vill inte sälja sin gård?

Men det kostar pengar att vara rik. Han har väl råd att betala ärlig skatt för sin dyra egendom?

Vad har han givit i utskylder hittills? — Småslantar bara!

Men nu är hans egendom värd tvåhundratusen, låt oss säga tvåhundratusen, det är han bjuden, det får han vilken timme han vill, bara han sätter sitt namn på kontraktet. Alltså äger han i denna stund en förmögenhet på tvåhundratusen kronor, han ska betala skatt för den summan, det är bolagets vilja, och bolaget väljer taxeringsnämnd och alla andra slags nämnder, bolaget äger så när hela socknen.

Bolaget är starkare än Jon på Åsen.

Detta är inte stöld, det är utveckling av äganderättens begrepp, det är högre kultur. Här röjes upp i obygden, plogen går fram i orörd jord och kastar maskar och gömda kräk åt sidan, guld sår man för att skörda guld, och guld behöver människan för att kunna leva.

Det är ynkligt att se dessa små åkerlappar — det är allt vad gammaldags bönder kunnat få ut av markens rikedomar. De föda sig knappast själva, och här kunde tusentals människor få sin bärgning. Timmerdalen är ett industriland och inte ett jordbruksland, det kan ju en blind se. Här ska växa guld till stor välsignelse för hela folket.

Nu ska Jon på Åsen bli klämd mellan sköldar. Skatta för tvåhundratusen, gubbe lilla! Men hur ska lilla gubben kunna göra det? Inte har han några kontanta pengar!

Skriv då namnet på kontraktet, så ligger tvåhundratusen kronor i din hand!

Nåja — går det så illa, att han godvilligt säljer, då blir ju summan fixerad neråt, förstås. Avrundad, kan man säga. Avdrag för kostnader och ett som annat.

Men vill han inte sälja — och kan han inte betala skatten — då blir det auktion, och bolaget ropar in hela slumpen.

Här kan en praktisk karl sticka handen emellan och göra en god affär. Man retar gubben, så att han i ilskan låter det gå till auktion. Då köper en praktisk karl billigt och säljer till bolaget dyrt.

Bondgubben ska bort, han är redan lika säkert borta, som om han låge några alnar under jorden. Det är bara fråga om rätta sättet att avsluta affären.

Man kunde kanske tänka sig någon annan väg än genom auktion — det finns väl genvägar —?

Och hur inspektor Johansson funderade, så hittade han till slut en genväg, som förde honom fram till en mycket större penningsäck än han någonsin vågat drömma om. Och guld behöver alla människor för att kunna leva.

Även inspektor Johansson.

En svartklädd herreman kom till Åsens gård.

Genast han fick se Jon, så hälsade han och sade:

— Är det här stället också sålt?

De sutto i köket, och när han frågade så, blev det alldeles tyst. Mor gick ut, och lill-Bernt smög sig efter henne.

— Nä, de ä inte de, sade Jon till sist så tungt.

Och mannen sken upp som om Herrens hela välsignelse kommit regnande över honom på en enda gång.

— Gud ske pris och lov att jag kom i tid, men bra nära fördärvet har ni allt varit, Jon!

Bonden satt tyst. Det var ett underligt tal, som kom av främlingen, men nog hade han rätt. Den nya skattepålagan hade kommit som ett yxhugg över Jon. Han kände att han var dräpt och slut. Vart skulle han gå med klagomål här i ödebygden? Och innan någon hjälp kunde nå honom den vägen, skulle skatten längesen ha varit betald, eller också gården såld, den måste ju säljas nu, rakt ingen rättvisa kunde han vänta på auktionen. Pengarna fick han i alla fall, om han gjorde upp med bolaget i godo. Men det var just det som var så svårt. Han kunde inte få sin

styva kropp att röra sig åt det hållet, och så satt han som förlamad.

— Bernt skulle ju ha stället efter mig, när han blir stor, fick han fram till slut, darrande på målet.

— Bernt ska ha stället också, det är kungens vilja, sade främlingen.

Så fick Jon veta, att denne svartklädde man var skickad av landets fader.

Bolagsherrarna foro ju fram i riket som storskojare, de plundrade folket och togo jorden av bönderna och voro så rika och mäktiga, att inte ens kungen fick någon hand med dem. Han satt där på slottet i Stockholm och var så ledsen att han grät, när han tänkte på sina stackars bönder i landet, men han hade ingen styrka, han fick vackert bara säga ja och amen till allt vad storkarlarna i bolagena kommenderade. De hade tagit hela regeringen ifrån honom. Kung fick han kallas, men han fick inte bära kronan längre, inte ens när han hade främmande, den hade de tagit av honom och sålt till utlandet och givit honom en annan i stället av bara förgyllt papper, som han inte fick begagna mer än en gång om året, när han skulle hälsa på riksdagen. Men han var dock krönt och smord inför altaret, och står det inte skrivet, att ni ska inte bära hand på Herrens smorde?

— Jo, nog gör de väl de? sade Jon.

Ja, i Bibeln står detta ord skrivet, och är inte Bibeln för mer än ett bolag? Är inte ändå Herren Gud starkare än alla bolagskarlar i hela världen?

Och nu var kungen trött på detta spektakel. Han hade lånat pengar, flera millioner, av sin kusin i Amerika, så att nu skulle det bli ett nappatag om makten.

— Hur kunde han få låna så mycket pengar, då?

— Kronjuvelerna! viskade främlingen så tyst och såg sig försiktigt omkring, att ingen skulle lyssna till denna hemlighet.

Jon nickade ändå tystare och gick på tå till dörren, som han drog sakta igen. Nu skulle man få höra!

Främlingen tog fram ett papper med stort rött sigill.

— Här är kungens ord till mig, att jag ska gå ut i denna trakt av landet och höra om bönderna stå på hans sida. Här kan man läsa skrivet: Min gode trotjänare Erik Persson sänder jag härmed ut för att rådgöra med alla ärlige dannemän, bergsmän, bönder och hemmansägare i Vanum, Botåker, Froste och Hemsjö socknar om landets och rikets svåra, sorgliga och betryckta läge. Med egen ring och Kronans sigill bekräftat i Stockholms slott. —

Jon hörde och knäppte ihop sina tunga nävar över bordet. Nu komma stora tider!

— Mer kan inte skrivas på ett papper, kom ihåg att det är farligt! sade kungens troman, som hette Erik Persson. Alla kungens tjänare ha fått detta ord med sig till bönderna här i landet.

— Ä de lika svårt på andra håll också?

— Överallt, överallt. Bolagen ha köpt mest hela riket. Fördärvet är så nära, att vi kan ta på det.

Jo, nog kan man se detta elände!

Hur har nu bolaget farit fram med Jon här? Precis som på alla andra ställen. Överallt, där en bonde inte vill sälja sig, är det likadant. Skatten skrivs opp så orimligt, att han inte för sitt liv kan betala, då måste han sälja. Ingen räddning finns i denna nöd, det är överallt likadant, ingen kan hjälpa mer än kungen.

— Om nu bara kungen ville?

— Visst vill han, men då ska bönderna lova att hjälpa honom också, lika för lika, den lagen gäller.

— Kan man tänka sej annat!

Då gick dörren upp och halvbonden klev in, klädd i vadmalskläder och med vackra röda mustascher mitt i ansiktet. Mer opassande kunde han väl inte komma.

— Är inte detta inspektor Johansson, i tjänst hos Storfors sågverks aktiebolag? sporde konungens trotjänare, stor i käften som en domprost.

Åjo, det kunde väl hända.

— Då vill jag bara säga det, att denne ärlige bondeman Jon Andersson står under konungens och mitt beskydd.

— Detta kunde väl aldrig vara han, Erik Persson?

— Namnet är mitt, och ni ska nog få spörja hur det låter, tyckte svartrocken vid köksbordet. I Herren Gud Zebaots och i konungens namn frågar jag er: vad har ni för djävulskap för er här i skogarna?

Inspektor Johansson blev allt rundare i ögonen, han såg fan i syne tycktes det, och till slut lät han:

— Ä de såna karlar komna hit på trakten, då ska ja bc att få gå.

Och på dörren gick han, ut kom han, och stack i väg utför backen gjorde han som en skrämd ko.

— Man är känd, syns det, grinade främlingen åt Jon över bordet.

Men nu skulle sakerna ordnas. Visste Jon egentligen hur stor fara här var? — Nej!

Vad tänkte bolaget betala honom? Tvåhundratusen? Den summan var bjuden bara för att få skatten opp i vädret, de visste ju att han inte ville sälja. Inte ämnade de betala så mycket pengar! Nej, länsman skulle komma och hålla auktion, inga andra spekulanter skulle höras av än bolaget, de rika hänga ihop, var och en får hållas i fred med sitt. På auktionen bjuder bolaget nätt och jämnt vad som behövs, och länsman smäller klubban i bordet. Så skulle det gå till här som på alla andra ställen, det var redan ordnat och bestämt, och länsman har redan beställt gästgivareskjuts från kyrkbyn hit upp.

— Herre Gud Fader! kom det ur bondens hjärta.

— Jo, nu är hjälpen här! Kungen själv köper gården av Jon — så får länsman vända hem med skammen.

Det är bara för syns skull, inte något riktigt köp. Det görs papper för lagfartens skull — och bolagsherrarna stå där maktlösa, sådan är lagen.

Jon stannar på sin gård som konungens man. Bernt tar stället i arv efter far sin, allt blir som det alltid har varit. Kungen ger inte Jon några pengar, förstås, inte ett

öre, så att Jon går inte ett steg härifrån, allt är och förblir i Jons ägo. Men den blir lagfaren och skriven i kungens namn, då är den säker för evighet, och kungen själv betalar skatten och alla andra utgälder åt krona och kommun, tills taxeringen hunnit ändras till det gamla igen. Ingen ska sedan våga röra vid Åsen med ett finger.

Nu var det så stilla och högtidligt i köket, Gud själv var kommen dit in, det kände bonden, det var så lätt att andas, det var en sådan lättnad att tårarna tillrade varma över hans hårda, stelnade ansikte.

En sådan fader för sitt folk den kungen är! Han låter inte plågan bli för stor, han släpper inte landet i fördärvets händer, han låter de mäktiga veta, vem som är rätter man för rikets styre.

Främlingen vände sig bort och torkade sina ögon.

— När jag går så här från gård till gård, sade han med gråt i halsen, och ser den svåra farlighet och nöd som är i tiden, då måste jag väl besinna, att Herrens hand är tung. Gud tillstädjer det onda, men bara till en tid, det goda ska ändå alltid segra till slut, bara vi förlita oss på Honom, Honom.

Och främlingen tog fram sina papper.

— Härmed försäljer undertecknad sitt ägande hemman numro 4 Åsen i Botåker socken, stod det fint pränta t, och så en lång uppskrivning, att alltsammans, som hörde gården till, såldes för en summa av femtiotusen kronor till faktor

Erik Persson, boende i Gudälvs socken, Södra Timmerdalens domsaga. Vittnenas namn voro redan skrivna.

— Ska de ställas på Erik Persson? undrade Jon med pennan färdig i handen.

Kungens trotjänare svarade inte, han bara nickade med ett tyst leende och höll köpebrevet upp mot köksfönstret. I papperet syntes en genomskinlig kunglig krona, det var vattenstämpeln, och när Jon såg detta stora tecken, böjde han vördnadsfullt sitt huvud och ritade namnet där det skulle stå.

Medan han hade pennan mellan fingrarna, ritade han sitt namn en gång till. Det var på papperet, som kungen skulle visa bolagsherrarna till ett intyg, att han givit Jon Andersson på Åsen den bestämda köpesumman, femtiotusen kronor. Vittnena hade redan skrivit sina namn.

Sedan hämtade Jon fram alla gårdens papper. De måste vara med, för att kungen skulle få lagfart på egendomen.

Det var många gamla dokument, som länge legat gömda därinne i kammaren. De hade kommit i Jons ägo år 1863, då han övertog alltsammans efter far sin med skyldighet att lösa ut två systrar.

Jons far, Anders Jonsson, hade fått gården i sin hand år 1840, då kostade den 1,100 riksgäldsdaler, men under hans tid hade sedan hela storskogen kommit från kronan till Åsens gård genom avvittringen, som hölls då i Timmerdalen.

Jons farfar, Jon Persson hette han, hade fått stället år 1811 av sin far för 400 riksgäldsdaler.

Och Jons farfarsfar, Per Andersson, hade övertagit hemmanet av sin far, Anders Ersson, år 1781 för 66 riksdaler och 32 skilling banko.

Många och gamla, gulnade och slitna voro de papper, som breddes ut över köksbordet.

— Ja blir så tung i sinnet, sade Jon.

— Nog kan man tänka sig det. Om bara alla vore som Jon, då finge bolagsherrarna aldrig sin vilja fram. Men stordelen bönder säljer sina fäders gård till första bästa krake, som kommer strykande på vägen, bara han lägger fram de usla pengarna.

— Ja vill inte ha nåra pengar! sade Jon och slog ifrån sig med båda händerna. Ja vill stanna där ja ä, å ha mitt i fre, som de har vari förr!

— Just så är det rätt! Men denna fördärvliga girighet överallt i landet har kommit ett jämmerligt elände åstad. Och ändå står det skrivet i Bibeln, att människan ska inte fara efter skatter som rost och mal förtära.

Främlingen lade tillsammans alla papper och gömde dem väl i sin ficka, och han talade ännu många goda ord innan han gick.

Jon satt kvar i köket. Lampan var tänd, en tjock rök steg upp genom glaset, som var trasigt, men han märkte det inte. Tankarna voro tunga, och bröstet var tungt, och det var tungt, så tungt att andas.

Mor satte bort kopparna efter kaffet, som främlingen druckit; ingenting sade hon. Lampan rykte, och ingenting såg hon.

Lill-Bernt satt lika tyst på golvet och lekte med mors ullgarnsnystan, som trillat ner från kökssoffan, där stickningen låg i ett hörn.

Till slut steg Jon upp och gick efter bössan. Den skulle göras ren och fin. Han skulle ha den med sig, när bud kallade bönderna att samlas vid kyrkan för att försvara kungen mot bolagsherrarna.

Jon hade ju åtminstone samma rätt att bli lurad som de tokiga.

Inspektor Johansson bodde för tillfället på vindskammaren i Sjötorpet. Där satt han samma kväll och hade en glad och trevlig stund tillsammans med faktor Erik Persson, som kastat av sig den trånga svartrocken.

— Om en bonne här i fjällsocknarna hade hela hatten full me gullklimpar skulle man kunna lura av honom alltihop, bara man förlitar sej på Guds ord!

De granskade noga alla åtkomsthandlingar till hemmanet Åsen, vartenda papper var i god ordning. Nu skulle lagfart sökas, och sedan skulle bolaget få betala!

Den rikedom, som fallit över dem, var större än de vågat hoppas. Femtiotusen hade de berett sig på att lägga upp, men när gubben inte ville ha några pengar, så tackar man för slanten, förstås. De hade svidande hårt fått lära sedan barndomen vad pengar äro värda. De visste, att ingen räknade dem som människor, om de inte ägde pengar. De visste, att den som ingenting äger behandlas som ett själlöst djur. Han får ingenting tänka, ingenting säga, ingenting göra, som inte är trälens förbannade göra. Han

har inte en människas rätt i livet. Men kunde han bara skaffa sig pengar på ett sätt som inte var alltför klumpigt dumt, då blev han genast hälsad som en herreman.

De hade noga fått lära sig detta av goda läromästare. Den svultna lusen lär sig för resten lätt att bita och är gärna värst, när han väl får komma åt. Och nu hade de pengarna.

— Men kunde vi ändå inte skicka en slant te gubben? tyckte Persson.

— Va i Herrans namn menar du? undrade Johansson.

— En tusen riksdaler eller så? De kunde vi ha rå till, i alla fall.

— Har du rå, så varsego. Men av mina pengar skänker ja inte bort ett enda öre, kom de ihåg.

— Men du har ju fått dom ganska billit?

— Fått? Ja har så fan heller, ja har tagi, eftersom ja kunde komma åt. Hellre ja än den oärlige, sa tjuven. Å de menar ja ock.

Det som här långt borta i världen var nytt och okänt, det var redan gammalt och vant för inspektor Johansson. Och även för Erik Persson. Men han hade ännu i minne den gamle bonden vid köksbordet, och därför kände han sig en smula hjärtnupen mot natten.

Tiden går — men inte längre stilla. Den kastar sig med vilda språng som en rykande fors utför stupet, berggrunden darrar under fallet, men vattnet rusar vidare fram genom virvlar och skum, vidare, vidare — stackars den människa, som ryckes bort av floden och kastas handlöst ner i djupet.

Tiden går, det blir sommar och höst, det blir vinter och vår, det blir nya år, och åren gå, år efter år.

Från dalen söker sig sjöarnas vatten in i en liten å, som snart växer sig bredare och djupare, den blir en älv, som ung och stark går fram mellan stränder av skyhöga, mörka skogar. Det är Svartälven, den gräver sin fåra allt djupare ner, och stränderna stiga mot skyarna allt högre med brusande vildskog, som böljar upp över åsarnas rundade krön.

Mil efter mil går älven fram genom samma land, som i skapelsens morgon vräktes upp av en storm ur djupen, men stannade förstelnat när vågorna hävdes för djärvt mot höjden. Varenda våg blev en bergås, varenda bergås blev klädd av skog, så brusar nu vindens dån genom ändlösa vidder av böljande kronor, de hölja alla branta höjder, de resa sig i tunga massor över bergvågornas ryggar, de följa

utför branterna igen, ner i vågdalarna för att rusa fram över nästa ås och nästa vågsvall, förstenat i upprorets ögonblick. Mil efter mil far vinterstorm och sommarvind fram utan vila över de levande, svartgröna massorna därnere som aldrig ta slut, som vältra sig upp mot solskimret, ner genom dalarnas skymningsskuggor och åter mot ljuset upp under farande skyar. I dagar och nätter kan man gå genom mörkret på vildskogens botten och ändå aldrig komma ut — och når man äntligen en liten slingrande stig, som för ner till gläntan vid älvstranden, ser man nya, oöverskådliga massor av skog ända bort mot fjärnaste blådis. Ty hela det vida landet bär ingenting annat än skog och skog och ständigt nya skogar.

Vilka vackra millioner i hårda pengar! —

Älven blir bredare mellan stränderna, vattnet går stridare fram.

Här och där ligger en stuga på bergväggen, där skogen är bortskrapad. På ett annat ställe ligger kanske en hel klunga av småstugor vid åsens fot. De äro alla lika, byggda av naket timmer, omålade, bruna av sol och storm eller grånade av ålder, en och annan är nyare och rödmålad. Man kan se dem så långt, långt borta, man ser fönstren blixtra av en solstråle eller röken stiga i lätta ringlar mot himlen — men det är kanske en mil dit att gå genom dalsänkan från den ena åsens brant till den andra.

Älven blir bredare, små öar dyka upp i strömfåran, stenhällar ligga nakna och blankslipade vid vattenbrynet, där strömmen brytes och samlar skum.

Och utför älven gungar en ändlös massa av timmer från uthuggningarna i strändernas skogar. Det timret tar aldrig slut, det har dansat fram genom vattnet i många

Herrans år och ständigt komma nya massor, ständigt nya i evighet, det kan aldrig ta slut, det får inte ta slut.

Uthuggningarna i skogarna bli allt vidare, nakna bergmarkerna sträcka sig allt bredare i hela sin tröstlösa tomhet, skogarna bli glesare, malen äter dem, pälsen faller av — men timret, som strömmar genom virvlande vattnet, får aldrig ta slut.

Det är Svartälven, som går fram genom Timmerdalen.

I sänkan mellan några dystra, skogmörka höjder blir jordgrunden liksom krusad av kullar och bergknallar — de likna svall och skum, som av farten glidit ner mellan rullande vågor, när stormen gick tung genom urtidens natt.

Några timmerstugor ligga nerhukade på marken var de bäst kunna. Det är Svartsele by.

En smal väg söker sig fram mellan stugorna och vidare bort till skogs. På långt håll kan älven höras, bruset ligger som en skälvning i luften. Men längre ner breder vattnet ut sig så stilla och lugnt, som om det ständigt hävde sig fram med samma evigt glidande ro på sin färd.

Det mörknar en vårkväll.

I en milsvid cirkel runt omkring stå åsarna med susande mörker, ett viskande, klagande mörker, ett oroligt krälande nattmörker, det sträcker sig upp över halva himmelen, som spänner sitt svindlande valv över skogstopparnas murkrön där uppe. Mot öster är rymden kyligt isklar, mot väster är den rödaktig och smutsig efter solfallet. Mörkret, mörkret sjunker. Stjärnorna droppa fram i höjden, stora, tindrande gnistor — men mörkret är större, mörkret är redan färdigt, mörkret har lagt sig till ro över jorden.

På vägen går en halvvuxen pojke, han snubblar med drumliga steg i alltför stora stövlar, hans sömniga ögon hänga buttert fast vid marken.

Hans funderingar ha ingen betydelse. Det är bara för honom själv de ha något värde, men då så mycket större. Allt annat i världen ligger dött utanför den lilla krets av skymningsljus, han förnimmer så svagt inom sig själv. Det rör sig något i den där kretsen, något oformligt, som han själv kallar tankar.

De äro inte av den ringaste vikt för någon annan människa. De handla bara om ett blomsterkort med en halvnaken flicka på. Kortet hänger inne i traktens handelsbod, där han har sett det många gånger. Han har inte haft råd att köpa det, men han ville gärna äga det. Han är fjorton år och lever sitt tunga liv i skogarna bland bolagets arbetsfolk.

Nu är han på väg till handelsboden.

Blomsterkortet kostar tio öre, och han har en tioöring i handen, djupt nerstucken i kavajfickan. Handen är varm av en underlig, fuktig värme, som rör sig över hela hans kropp, när han tänker på den halvnakna flickan. Slanten, som han håller hårt fast, är lika klibbigt varm.

I hans inre är en trång krets av det mattaste skymningsljus, han ser bilder tumla om där inne, flickan utan klänning är där, hon har en röd gördel kring sitt sköte. Det är Hon.

All lycksalighet han förmår tänka sig ger Hon åt honom med ständigt samma ljuva änglaleende. Hon låter honom göra med sig allt vad han vill tänka ut — vilken flicka! Hon ger inte bara den fuktiga vällust, som svider — allt vad ljust och gott och vackert och rent och ädelt finns i världen ger även denna samma Hon åt honom.

Innan det kan bli allvar av emellan dem, måste han äga henne, och hon kostar tio öre. Han måste skaffa sig denna summa och köpa henne — det är bedriften, som först gör honom värdig Henne. Sedan blir livet bara en

lek, när Hon för alltid är med honom. Och nu har han tioöringen. Ingen kan tro hur svårt det varit att skaffa den.

Aldrig under den långa tid han haft detta i tankarna har det fallit honom in att skaffa sig slanten på oärligt sätt. Det finns för honom bara en väg att gå, och det är den öppna, ärliga vägen, vilken gärning som än ska göras. Inte så, att Hon avhåller honom från att följa någon frestelse till orätt. Alla Hennes goda egenskaper äro ju egentligen hans. Om inte han hade dem, skulle Hon aldrig ha fått dem; det är därför de trivas så gott tillsammans, de två. Han förstår sig inte på att vara oärlig, lika litet som han förstår sig på det okända, som kan ligga gömt i mörkret utanför ljuskretsen i hans inre. Han har aldrig inom sig sett tanken att ta.

Nu är han på väg till handelsboden för att köpa blomsterkortet.

I yttervärlden omkring honom resa sig de nattsvarta skogsåsarna i en milsvid cirkel runt omkring upp mot halva himlavalvets höjd. Stjärnornas röda droppar ha bleknat däruppe, deras guldglans har blivit silverskimmer, allt fler och fler stiga tindrande fram i rymden. Karlavagnen lyser fram med skaftet vänt mot Björnvaktarens stora stjärna, som stigit upp över skogarnas murkrön i öster.

Vägen därnere på dalbotten söker sig fram mellan stugorna i Svartsele by. Krokigt och knaggligt går det, pojken snubblar i stövlarna med drumliga steg, ögonen hänga envist fast vid marken. Sömnig och butter ser han ut, där han traskar fram för att med en stor och mäktig bedrift erövra Henne.

De sutto och väntade hos handlarns.

Ganska många voro de, alltför många på den trånga platsen mellan disken och dörrn. Några skogsarbetare från skilda håll, ett par sträva kvinnor av fattigfolkets stam och handelsman själv, en gammal lustig tomtegubbe, som satt uppkrupen på en plankstump tvärs över en tunna utanför disken. Han strök sitt långa, vita skägg, såg med spelande ögon från den ena till den andra och lät då och då en fråga plumsa ner i den djupa tystnaden.

Alla väntade på posten.

Handlarns son, en ung vildmarkspojke med hårluggen svart i pannan och slidkniven hängande fram över byxfickan, där handen sugit sig fast, stod lutad mot några tygpackor i hyllan bakom. Massor av näbbskor och pjäxor hängde i taket, vadmalskläder och storvästar av skinn fyllde ena hörnet av rummet, som inte var många meter i fyrkant, ett uthus från början, som blivit ändrat till handelsbod. Där luktade sill och kryddor, kaffe och läder, luften var fet av alla dunster från både varor och människor, som hängde, stodo och sutto var de kunde komma åt. Från taklampan föll ett glåmigt ljussken över disken och runt omkring var den vildaste lek av skuggor kring väggar och tak.

Handelsman spottade saftigt mot dörren och strök sitt vita skägg, hans ögon glittrade nyfiket, men han frågade inte mer. Han kände dem alla därinne och visste precis vad de vidare hade att säga.

Pojken var där. Han satt inklämd mellan silltunnan och några rullar väggpapp i mörkaste skuggan. Kortet hade han köpt. Han höll det framför sig och njöt med slöa ögon.

Där var nu Hon. På en grön strand halvlåg flickan, klädd i bara en tunn baddräkt som en sjöjungfru. Hon stödde sig på den ena armen och lyfte den andra till nacken, medan mun och ögon sände ut ett strålande leende mot åskådaren. Det var underbart vackert att se.

Vad den flickan måtte vara snäll!

De dunkla begären sköljde med varma vågor över pojkens kropp. Vad han ville henne visste han inte alls. Men hon var så genomgående snäll. Hon var allt vad han tänkt sig om änglarna, men en varm, levande ängel med så mycken glädje, att han kände sig matt och trött. Inte alls någon stränghet fanns det hos henne, inte något av kyrkans långsamma allvar. Hon hade bara glädje, hos honom skulle nu den glädjen stanna kvar, han hade någon att vara tillsammans med i ensamheten om kvällarna, medan karlarna spelade kort. Tiden skulle inte längre bli så förfärligt lång för honom, den skulle i stället inte räcka till för all denna rika, obeskrivliga lycka, som av honom skulle göra en hjälte, en ädling, en sagoprins.

Han hade ingen känsla av att vadmalskläderna voro grova och fuktiga, att ylletröjan hettade om halsen, att fötterna surrade av ömhet i stövlarna, att svetten brände under mösskanten i pannan — han såg Henne, och då såg han även sig själv som en annan. Ingen lycka är större än att så kunna se sig själv som en annan än den man är — att i sitt innersta känna sig rikare, större, mäktigare än alla andra människor.

Handelsman ropade hans namn, men ingenting hörde han.

En gång till ropade handelsman — pojken stirrade yrvaken upp, han var ensam kvar i boden, alla de andra

hade gått. På disken låg skinnväskan med traktens post, som redan delats ut till dem som väntat.

Här var nu ett brev från Stockholm till Jon Andersson. Är det från kungen, tro? Eller vad kunde det vara om? — Handelsman var illa till sig, han stod vid disken och klämde brevet. Det kunde inte hjälpas, han måste ge det ifrån sig utan att få veta något. Pojken hade ingen reda med sig, han tänkte bara på att få komma i väg nu. Ja, Bernt får väl ta det med sig då till far. —

Bernt stoppade brevet i fickan innanför rocken, fick sina paket med sig och krånglade sig ut genom dörren. Trött var han, och en mil styvt hade han att gå nu genom skogarna till kojan, där fadern bodde ihop med de andra karlarna i laget. Men vad gjorde honom vägen, han var ju inte ensam!

Därute brunno stjärnorna med gnistrande ljus över hela himlavalvet.

Björnvaktarens stora stjärna, som gått upp i öster, hade glidit bort mot söder och dragit Karlavagnen i skaftet med sig, så att den vänt sig rätt upp och ner; det började bli sent.

Pojken kramade i fickan kortet, det var lika varmt som handen, och all denna värme kom från Henne!

Tolv förvildade skogsarbetare hade bott tillsammans med hästkrakarna i kojan under hela vintern. Alla hade nog inte med full hälsa arbetat sig igenom denna tid.

Kojan var hopkastad av obarkat grantimmer, så låg, att hästarna slogo i taket när de gjorde huvudkast. Karlarna måste gå utom dörren för att resa sig raka. I höstas kunde dock den kortaste av dem, en liten värmländing, stå fri därinne, men massor av snö hade under långa månader tyngt ner plafonden, som värmländingen brukade uttrycka sig, och pressat väggarna skeva; gluggar och springor mellan timret voro fyllda med mossa och ris, klädtrasor och tidningspapper. En plankstump, som kunde plockas ur en armstjock glänta i ena hörnet, kallades fönster och man hade vant sig vid den benämningen.

Det som första veckan hade varit ett groteskt skämt blev under ohjälpligt långa kvällar och nätter ett urblekt, fånigt allvar.

Alla karlarna voro äldre män, alla hade sitt eget tungsinne, även värmländingen, som vred alla tankar och funderingar snett så att det hördes tokigt, så trist var han till sinnet.

En gång fick han för sig, att hästarna hette Religionen och Kapitalet. De stodo nämligen med rumporna mot varandra på var sin sida om dörren. Den som då kom in i

kojan fick en dask av den ena svansen, vände han sig bort, så smaskade den andra till honom bland ögonen.

Ett äckligt skämt, anpassat för människor på djurets nivå, och ändå roade det dem inte, de grinade nog, men kände ledan ökas, som de alla i tysthet hyste för varandra och för allting.

Den enes rödrandiga sticktröja, den andres mässingsspänne på svångremmen, den tredjes fotsvett, den fjärdes såriga ögon, den femtes evigt samma talesätt, den sjättes otäcka smackningar med läpparna, Jon Anderssons tjuriga tystnad och skryt om sin gård, när han fått en sup, pojkens sömniga butterhet, som aldrig tinade upp — allt fyllde dem med en outsäglig leda. Natt och dag måste de vara tillsammans, de kunde aldrig komma ifrån varandra, de trängdes med ryggar och skuldror mot varandra därinne, de ville skrika av ilska ibland, men ingen vågade skrika, då hade helvetet exploderat. Därför tego de, men vilken tystnad!

Alla voro till åren rätt bra komna, utom Bernt, som i alla fall var den allvarligaste i hela laget.

När man vadar i snö till midjan en hel dag, blir man led. Det är tungt att gå i snö. Man blir våt också, och när snön faller tätt från stupande trän, blir man mera våt. Det är kanske trettio grader kallt ute, men när man arbetat argt några timmar, känns inte kölden så mycket, man blir svettig på kroppen, och kläderna bli dyvåta av svett och snö.

Man skrapar snön av trädstammarna för att se om bleket finns där, som höggs in i barken till vita träet, när stämplingen gjordes någon sommar — bolagets yxmärke ska vara mitt i bleket, sedan omkull med gossen bara! Drivaren, som har tagit skiftet på beting för bolagets lägsta körpriser, ligger över arbetet och pressar musten ur folk och djur. Varenda stock ska vara utdriven till älven och

upplagd ordentligt på isen innan vintern är slut. Finnes något kvar av det som skulle ner från skogsskiftet, kräver bolaget ut svidande böter, hur omöjligt vädret än varit att ligga ute i. Det finns böter på allt, för allt upptänkligt, på alla människor. Utom på bolaget, förstås. Vill det sig väl, står man i skuld till bolaget, när vinterarbetet är slut.

Därför arbetar man tills värmen ångar av kläderna och svetten regnar av pannan, luften må vara aldrig så hård av köld.

I mörkningen är man trött.

Man kommer in, elden tändes på stenpallen mitt på golvet, som är av hårdtrampad jord, en grop i kalla marken med granris till matta. Runt kring väggarna ligga sovbritsarna, plankor och bräder med granris över.

Man sätter sig där och tittar på varandra. Maten göres i ordning, amerikanskt fläsk och kaffe.

Hästarna få sitt, de värma bättre än elden. Det kan ingen tro vad en häst är varm, vilken jämn och behaglig värme han ger ifrån sig. Lisan och Gullan måste passas väl. De bära som bästa kamrater sin del av arbetets börda, och allt går väl an, om bara hästen äter.

Men allt detta, djuren, människorna, de våta, ångande kläderna, snusket, kaffet och det amerikanska fläsket, det ger lukt ifrån sig, fläsket kommer igen någon timme sedan man ätit, och det är inte det bästa. Rökhålet i taket får inte vara alltför stort, några plankbitar tjäna som spjäll, och nog kan det snöa in ändå, utan att spjället behöver stå vidöppet. Men när ångan trycker på, måste säkerhetsventilen öppnas, säger värmländingen, och han har reda på sig.

Att av tvingande nöd bo därinne månad efter månad i vinterköld och snöväta, fastkedjad öga mot öga med hela laget gamla hedningar, det inverkar hämmande på själslivets fria utveckling, påstår värmländingen.

Hälsan är inte vidare god nu på vårkanten, en sällskapshosta har blivit modern som någon sorts förströelse, det låter säkert mycket värre än det är, men ingen är alldeles fri från reumatism utom Bernt, fast han har kylt bort sitt ena öra — värmländingen satte ihop en visa om deras sjukdomar i Sjuan, han drog den gärna, när han gick omkring i de andra kojorna på skiftet och fick brännvin och snus. Han gick på inspektion, man kallar, och fastslog, att det överallt var lika väl ordnat med avseende på sjukligheten, och att moral och gudsfruktan stodo i ett välgörande förhållande till varandra i enlighet med nutidens fordringar och världsmarknadens allmänna läge, hosta gosse — lungsot, dra åt helvete — nej, ingenting går opp mot skogsarbetarns fria liv, fjärran från kulturens förbannelser, för här finns det faktiskt absolut ingenting som hindrar bolaget att visa folket all den välvilja, som möjligen kan komma arbetaren till del under storindustriens herravälde och därför lever vi också var dag som ärade och nyttiga medborgare i ett välordnat samhälle, tack för ordet! —

Det var ju inte på långt när så illa ställt med lungmos och lunginstallation som värmländingen härjade om, till skogsarbetare kunde endast de starkaste duga, men hostan och reumatismen kändes hårt nog ändå i råluften så här mot våren.

Jon Andersson glömde aldrig att han var bonde.

Gården hade han förlorat, han arbetade nu som de andra i skogen, trögare i vändningen men segare, han levde som de andra i samma snusk, i samma äckel för allt omkring sig, men detta var bara ett liv för tillfället, gården skulle han naturligtvis ha tillbaka.

Han hade bondens hela förakt för arbetaren, daglönaren, kringstrykaren utan hem och utan jord. Han var i eländet som en förnedrad furste, tvingad till slavgöra. Lagets gemensamma arbete krävde alla man lika, och inte väjde han för hårda tag. Men inom sig bar han vissheten att bondefolket var Guds rätta egendomsfolk, alla andra människor voro till för något annat, enligt Herrens allvisa och outgrundliga beslut.

Han vakade över sonen, att bondeblodet inte skulle fördärvas.

De hade levat skilda åt sedan en mörkrets tid för länge sedan, då tjuvarna togo Åsen med lag och rätt och länsmans hjälp.

Hustrun tog Bernt med sig och fick tillhåll hos sin släkt. Det var den skymfen, som kanske brände Jon värst — han måste som ett kräk lämna kvinnan tillbaka till hennes styva anförvanter, alldeles som om han varit en löskarl, som lockat henne till sig utan att äga ett hem i världen.

Hur hon fick leva bland de sina kunde man nog förstå.

Hon blev död. Bernt fick stanna som ett fattigbarn på roten hos morsläkten, tills han gått fram för prästen. I höstas kom han tillbaka till fadern, alldeles för tidigt hade han gjort färdig sin läsning, men Bernt var inte den som ville äta nådebröd hos främmande, sedan han fått hårda tänder i sin mun.

Jon hörde sig för om pojken kunde sina stycken. Det var nog gott och väl att komma tidigt ifrån boken, men kunskapen skulle ock finnas. Gubben kunde gå hela dagen och lura på ett ställe i Skriften. När han själv dragit sig noga till minnes, lät han frågan i tysthet gå till Bernt. Och pojken visste allt vad han med rätta skulle veta.

Han artade sig väl, Bernt, han gjorde vad som

fordrades vid sågen och lät ingen av arbetarna komma sig för nära. Aldrig talte han ett onödigt ord.

Far och son lågo i sällskap med en främmande man vid ena kortväggen, Bernt fick ligga närmast Lisan för värmens skull. Vid långväggen mitt emot dörren lågo åtta man i rad, vid den andra kortväggen hade man kistorna och nattsäckarna och matvarorna, en körare låg närmast Gullan.

Så gick hela vintern. Alla pressades tillsammans till ett enda block, tycktes det, men i var och en låg och jäste en tyst och oresonlig ilska. Jon var tjurig och Bernt var butter, och båda visste att de voro bönder i förnedring.

Det började våras, och det blev snarare värre att leva.

Jon låg och väntade om kvällen, medan Bernt var till handelsboden.

Det var skuggmörkt i kojan, eldhögen glimmade nästan utbrunnen mitt på golvet, luften var tjock av os och stank och svett och tobaksrök.

Han låtsades sova på britsen, men han hörde två män tala med stillsamma svordomar sig emellan. Hostan gick sin vanliga gång runt väggarna, en i sänder! var värmländingens order till lungmosarna, men det kunde inte hjälpas att de ibland revo varandra med till en mångstämmig lovsång ur djupet av granrisbäddarna.

När Jon blundade därnere i sitt mörka hörn, såg han alltid inom sig samma synbilder. Där stack Sjödalsliden upp i höjden, där uppe lågo säterbodarna i ungskogen, där bredde åkerlappar och gärden ut sig i backarna runt omkring Åsens gård, och dikesblommorna lyste i tjocka gräset

— där genom grindhålet såg han trädtopparna sjunka ner utför liden, skogarna brusade i daldjupet, bortom småsjöarnas blänkande vatten reste sig i fjärran vitnosen Jorm och Rautans björnrygg och Sarvas och Ålma, de isiga höjderna på Anjesvallen — där såg han Åsens gråa uthus och häbbren, getterna stodo bundna på lagårdsbacken mellan dyngpölen och foderladan. —

När Jon ligger där på sängbritsen i mörkret och blundar, ser han det alltsammans inom sig, men obegripligt långt borta i töcken och dimma.

Under ett helt liv ha dessa syner dagligen gått in i hans ögon, de utgöra en del av honom själv, hans eget inre är uppbyggt av bilderna från den yttervärld, som varit hans.

Men han själv är också en del av bilderna från Åsens gård. Kött av hans eget kött är åkerjorden, som brutits fram ur stenmarken av fädernas hårda nävar, nu förfaller den och växer igen i vildhet. Blod av hans eget blod är saven i träden, saften i gräset, den samlade kraften i solmogna säden, den får ruttna på roten nu, ingen bärgar de fattiga strån som ännu växa på gärdena. Ande av hans egen ande är sommarvinden, som fläktar genom sönderfallna fönster i fädernegården; hatet, hårdheten, vildheten är hans i vinterstormen, som jagar med rykande snö över skogarna i dalen.

Det är Jon själv, som lever i allt som hör Åsen till, och gårdens bilder ha gått in i hans ögon, in i hans själ och samlat sig i hans innersta till en spegelbild av honom själv, det är endast med denna spegelbild för ögonen han kan förnimma sig själv, veta att han själv lever.

När länsman drev honom bort från hemmet, skrev han ett brev till kungen. Han berättade mycket noga hur allting hade gått till. Han talte om kungens betryckta läge under

bolagens herravälde, han anspelade finkänsligt på den förgyllda papperskronan, han uppenbarade sin trofasta vilja att med bössan gå löst på tjuvherrarna till en befrielse för konung och rike, han beskrev noga hur den kungliga kronan såg ut som syntes mot ljuset i köpebrevets papper, han bad, att kungen enligt löfte skulle låta honom få behålla Åsens gård.

Han fick aldrig något svar på det brevet, det kom ju inte så värst långt.

Han mindes hur han satt om natten hos Gammal-Maja i lillkammaren på Sjötorpet.

Gumman låg där liten som ett barn, hopskrumpen och förtorkad. Hon mumlade i tandlös mun om de farliga underjordiska, men det var inte sant, tyckte Jon. Tvärs om! Deras tid var också förbi, det var något nytt, som gick fram över hela världen med nakna, hårda tjuvögon, den gamla tron och de gamla sagorna flydde lika maktlösa för detta nya, onda spöke.

Jon vände sig sömnlös på sin säng i kojan. Där var nästan alldeles nermörkt. De sovandes andedrag flåsade i hans öron. Elden glödde på golvet och spred en svag dager över det närmaste.

Hästen vid andra väggen skrevade brett med bakbenen, lyfte svansen och lät sitt vatten falla; det rann ut över golvet av hårdtrampad jord, det silade ner i granriset runt omkring, det fräste i eldpallens glödheta stenar.

Från värmländingens sängplats steg upp en sömnig ton:

— Fy fan, Gullan lella, så du bär dej åt!

Det kom en fnysning från ett och annat håll ur mörkret utmed väggarna, men det blev genast åter tyst. Värmländingen gick vidare:

— Tänk om disponenten visste hur du svinar ner i vårt enkla men smakfulla hem, som bolage har låti oss bygga för tretti kroner kontant, du bär dej ju åt som om du aldrig hade bott ihop me folk förr.

Saken var den, att den här kojan kommit till på slarv och egentligen knappast av någon människa ansågs beboelig. I de andra karlarnas stall funnos utom dörren ytterligare två hål i väggen, det ena var i stället för fönster och det andra var att kasta ut gödseln igenom. Men här fick man nu reda sig ändå, hästarna stodo nära dörren för att man bekvämt skulle kunna häva ut efter dem. Det gick, eftersom det måste gå, någonstans skulle man ju ändå bo.

Bernt dröjde allt länge borta, det var långt att gå ner till Svartsele och hem igen, förstås, och svår väg genom skogen.

Endast för son sin drömmer Jon ännu om gård och bondenamn. Själv är han snart sextio år och kan så gott dö, men i Bernt går blodet från alla de gamla, levande och varmt har det kommit i arv till honom. Ska Jon kunna dö med lugn, måste ha ge gården ifrån sig till rätter man, så som han fick den själv en gång.

Värmländingen är en kunnig karl, som farit långt i världen, och under vintern har han hjälpt Jon att skriva till en jurist om den svåra saken. Något svar har ännu inte hörts av, men varje bud som går till handelsboden

får fråga efter post till gubben. Det kommer kanske ändå ett svar.

Och när så gården en gång är åter i bondens hand, när Bernts rätt är tryggad, då ska kniven i kroppen på bolagskarlarna.

Slät om käften var han som barnunge, han Persson, bara smala springor till ögon och linhåret stod rätt i vädret på kräket, kniven har han att vänta, Jon tänker slakta honom en gång, blod ska fram ur den djävulen, om han annars har något, grinet ska stanna kring gapet hans.

Jon vändas där han ligger. Det rycker i hans kropp, benen trampa, armarna krökas, nävarna knytas — han måste vända sig på andra sidan.

Brännande hett är det svarta mörker, som sänker sig ner över Jons själ när han tänker på, hur bolagskarlarna ska dö under kniven. Det är hett, så att svetten spricker fram i pannan på Jon, kunde man bara låta bli att tänka på detta! Men dit måste han alltid till slut i tankarna, han måste ta om knivskaftet, bara känna ett enda tag. —

Han spratt upp, när han hörde dörren öppnas. Bernt steg in och stängde efter sig.

Några av karlarna därinne reste sig på britsarna. Han i rödrandiga sticktröjan började hosta, han kunde inte släppa, han hostade så att han kiknade. Sedan spottade han en salva i eldmörjan och torkade sig om munnen, sträckte sig efter några vedpinnar och kastade dem på elden. Han tog fram under huvudgärden en sotsvart kortlek, mannen bredvid honom satte sig genast upp, ingen sade

ett ord. Han i sticktröjan gav några kort, spelet var i gång, inte ett ord yttrades, det gick ändå av gammal vana.

Hostan gick åter laget runt, några kroppar vändes tungt i halvsömn. Elden flammade upp med klart sken, hästarna hade lagt sig omkull på riset.

Bernt lade ifrån sig paketerna i matvrån, värmländingen fick sitt snus, han tog sig en ny och färsk och saftig buss med det tänkvärda ordet:

— Rent väsen, sa Lort-Lisa!

Jon fick sitt brev, som han läste vid eldskenet, några rader bara, skrivna med maskin. Sedan lade han sig stilla ner.

Bernt fick av sig stövlarna och yllehalsduken och mössan, tog på sig en extra överrock för nattkylan, det var den vanliga sängtoaletten. Han kröp ner mellan fadern och Lisan, i handen höll han sitt blomsterkort, det gömdes noga under huvudgärden.

Efter en stund, när det åter var tyst, hörde han fadern:

— Bernt!

— Va ä de? svarade pojken bort i sömnen.

Åter hördes fadern tonlöst om och om igen:

— Bernt — Bernt —!

Pojken vände sig på sängen mot fadern:

— Va ä de, far?

— Gården, Bernt —!

Ja, den är ju deras? Fast andra husera där ännu?

— Den får vi aldri mer igen — aldri mer — Bernt —!

Pojken svarade inte ett ord. Men han såg något vått, som rann så tungt över faderns kind ner i skägget. Då kom en halvvuxen pojknäve upp ur hästtäcket — den klappade tafatt faderns kind.

Gubben låg tyst och stilla. Ingenting sade han vidare. Han kände något komma, som liknade nattfasan från forna tider, och han orkade inte nämna Namnet. Gud hade ju redan svarat honom. Så var det väl någon mening även med detta.

Sent omsider rörde han sig, han fick upp näven ur granris och trasor i sängen, han slängde ifrån sig björnkniven.

Vildheten, hatet och det brännande mörkret i själen ville han då vara kvitt, sedan Gud hade straffat så tungt.

Bernt hade sett något nu.

Det var den starka verkligheten — gården var inte deras längre, man måste skaffa en ny gård.

Han tyckte, att den tanken lyfte honom upp ur en djup brunn, fylld med dimma. Den tanken han nu sett, den ställde honom ner på en fast mark, där inga drömmar funnos.

Och ingen Hon fanns där heller.

Han blev liggande orörlig med gapande mun och vidöppna ögon mot taket: det fanns ju ingen Hon! Det fanns inte, det var ju bara sådant som han gick och tänkte ihop för sig själv.

Till slut tog han fram kortet under huvudgärden så försiktigt han kunde. Han såg bilden, men kände inte längre någon värme, bara trötthet. Flickan på kortet grinade som en markatta, tyckte han nu. Det som varit Hon, det var kvar bland dimmorna i brunnen. Men själv hade han blivit upplyftad på en ny och hårdare mark i verklighetens värld. En ny gård måste skaffas åt far. Så såg det riktiga livet ut.

Han kröp ner från britsen och stack in kortet i elden, under vedpinnarna, lågorna togo fart, det brann och vred sig och krökte sig och blev bara svarta askan. Borta var Hon för alltid.

Han i sticktröjan spelade kort med sin granne, ingen av dem sade ett ljud. De kastade fram slantarna på granriset, gåvo, spelade och togo hem, förklaringar behövdes inte.

Natten var kall. En smal rökpelare slingrade sig ut genom spjällhålet i taket.

Bernt låg igen, när han hörde värmländingen resa sig upp.

— Här så! Kan inte fan sova, ge hit fem friska, hur stor ä potten? lät det i en hes viskning.

Och medan Bernt sjönk allt längre bort i sömn, hörde han allt mer avlägset samma hesa viskning från den tokrolige värmländingen:

— I fjol ve jul, då grisa min ko — då kalva min so — då drunkna min märr i solsken — — esset ä värre, kom de evit ihåg! — — ja låg å ja satt — ja drömde en natt — ja drömde den visan va bakvänd satt —.

Men då var Bernt redan ute på djupen i sin tunga sömn.
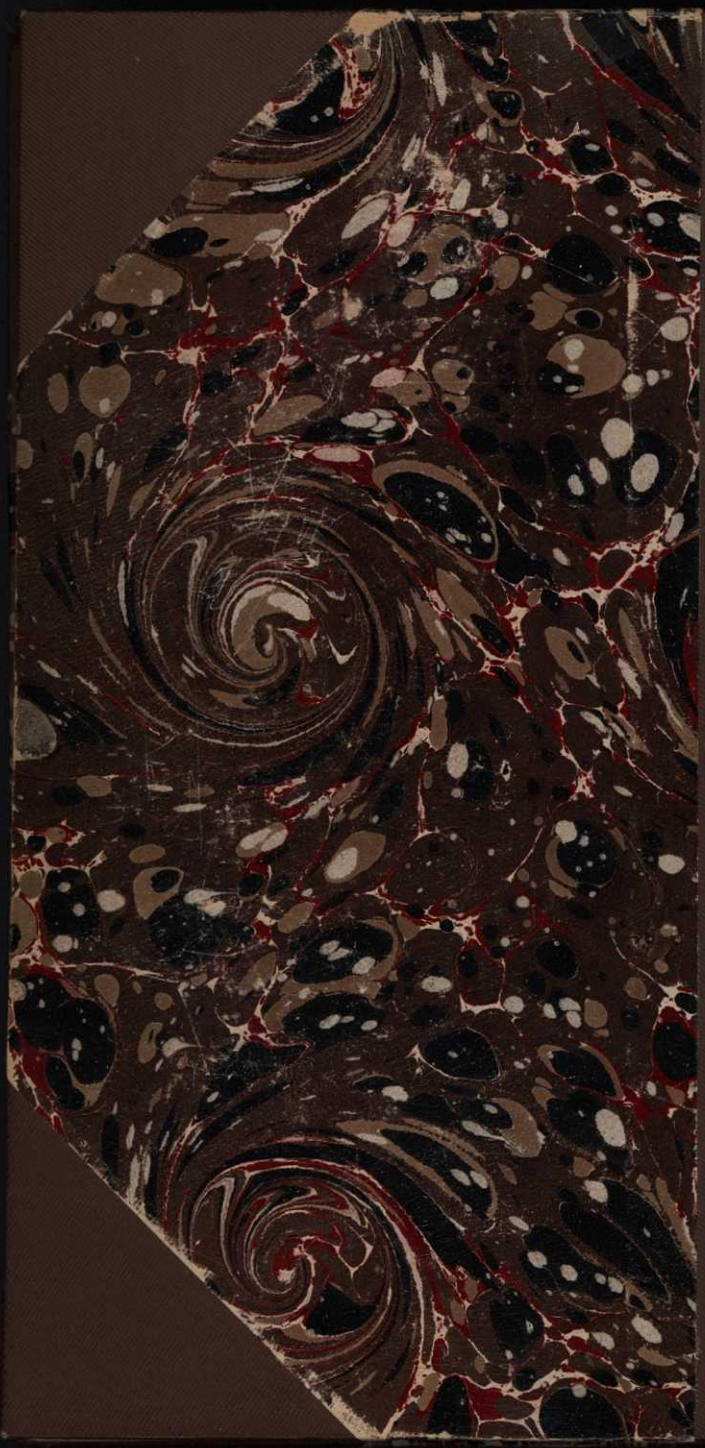
6000096654
Göteborgs universitetsbibliotek